

De rol van werkende ouders bij het doorgeven van laaggeletterdheid

Is er een verschil in de taalontwikkeling van kinderen van wie de ouders werken en kinderen van wie de ouders niet werken?

Danique Dekkers

Master's thesis Sociology: Contemporary Social Problems

26 juni 2020

De rol van werkende ouders bij het doorgeven van laaggeletterdheid

Is er een verschil in de taalontwikkeling van kinderen van wie de ouders werken en kinderen van wie de ouders niet werken?

Master's thesis Sociology: Contemporary Social Problems

Danique Dekkers

Studentnummer: 5679990

d.a.dekkers@students.uu.nl

Universiteit Utrecht

Faculteit Sociale Wetenschappen

MSc Sociology: Contemporary Social Problems

Begeleider: Prof. dr. Ineke Maas

Tweede lezer: Mw. Marit Moll

HEMA Foundation

26-06-2020

Voorwoord

Voor u ligt mijn scriptie genaamd ‘de rol van werkende ouders bij het doorgeven van laaggeletterdheid’. Deze scriptie is het resultaat en markeert daarmee ook het einde van mijn studententijd. Van februari tot eind juni heb ik stage gelopen bij HEMA Foundation, waar ik onderzoek heb gedaan naar wat de taalvaardigheid van kinderen beïnvloedt. Door de Covid-19 crisis is dit laatste half jaar helaas heel anders gelopen dan verwacht. Veel stagewerkzaamheden zijn komen te vervallen en fysiek heb ik de stage niet kunnen afronden. De situatie maakte het schrijven van mijn scriptie ook anders. Er was geen mogelijkheid om fysiek feedback te krijgen, langs te gaan voor een vraag of om naar de bibliotheek te gaan om in alle rust te werken. Sinds half maart werkt iedereen vanuit huis en deze situatie vond ik af en toe lastig. Desondanks ben ik trots op het resultaat.

Ik wil bij deze van de mogelijkheid gebruik maken om een aantal mensen te bedanken die mij enorm hebben geholpen tijdens het schrijven van deze scriptie. Ten eerste mijn scriptiebegeleider Ineke Maas. De constructieve, relevante feedback die ik elke keer van haar kreeg was erg fijn. Ondanks dat wij elkaar maar een keer fysiek hebben ontmoet, heb ik altijd het gevoel gehad dat ik bij haar terecht kon met vragen. Daarnaast bedank ik graag Marloes Bloemert van HEMA Foundation voor haar behulpzaamheid, betrokkenheid en haar creatieve ideeën. Ook tijdens de thuiswerk periode hebben wij het contact goed kunnen onderhouden en ik ben blij dat mijn scriptie een waardevolle toevoeging voor de HEMA Foundation kan zijn.

Ik wens u veel leesplezier toe.

Danique Dekkers

Amsterdam, 26 juni 2020

Samenvatting

Ongeveer een op de zes volwassenen in Nederland is laaggeletterd en dit aantal groeit nog steeds. Dit heeft verschillende aanleidingen en verstrekende gevolgen. Kinderen met laaggeletterde ouders hebben bijvoorbeeld een grotere kans om zelf ook meer moeite te hebben met taal. In Nederland start een op de vier kinderen op de basisschool met een taalachterstand (NCJ, 2019). Huidig onderzoek focust zich op het effect van het werken van de ouders. In dit onderzoek is gekeken naar de vraag *of er een verschil is in de taalontwikkeling van kinderen tussen kinderen van wie de ouders werken en kinderen van wie de ouders niet werken.*

In dit onderzoek is de cultureelkapitaaltheorie gebruikt om het theoretisch kader te schetsen. De focus lag hierbij op het lezen van boeken en het stimuleren hiervan, het doen van taalgerichte activiteiten met het kind. Ouders hebben een verschillend cultureel kapitaal, waardoor de overdracht hiervan naar het kind ook verschilt. Het werken van de ouders is bekeken vanuit de cultureelkapitaaltheorie en verwacht wordt dat als ouders werken, zij minder tijd hebben om met het kind door te brengen en daardoor minder cultureel kapitaal doorgeven (taalgerichte activiteiten doen). Ook wordt verwacht dat meer cultureel kapitaal (meer taalgerichte activiteiten) en een betere taalvaardigheid van de ouders leiden tot een betere taalontwikkeling van het kind. Daarnaast hebben ouders die werken een betere taalvaardigheid. Bovendien wordt verwacht dat taalvaardigheid van de ouders een minder sterk effect heeft op de taalontwikkeling van het kind wanneer de ouders werken dan wanneer de ouders niet werken.

Om de verwachtingen te toetsen wordt er gebruik gemaakt van data van het Cohortonderzoek COOL5-18, afgenomen in 2010/2011. Deze data kijkt naar de achtergrond van ouders en de cijfers van kinderen op verschillende toetsen. De resultaten laten zien dat meer cultureel kapitaal en een betere taalvaardigheid van de ouders leiden tot een betere taalontwikkeling van het kind. Werkende ouders hebben een betere taalvaardigheid en daardoor het kind ook. Werken heeft geen relatie met cultureel kapitaal. Daarnaast is er geen verschil gevonden in het al dan niet werken in combinatie met taalvaardigheid.

Aanbevelingen zijn dat het beleid zich meer gaat focussen op de jongste levensjaren van het kind (0-2,5 jaar), dat er gefocust wordt op concretere bewustwording bij ouders en dat ouders hulp krijgen bij hun eigen laaggeletterdheid. Hierdoor zou de intergenerationaliteit van laaggeletterdheid kunnen afnemen.

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	6
1.1	Onderzoeksvragen	8
2.	Theoretisch kader	9
2.1	Cultureelkapitaaltheorie	9
2.2	Het werken van de ouders als voorspeller	11
2.3	Verschillen in de overdracht van taalvaardigheid	12
2.4	Het opleidingsniveau van de ouders	13
3.	Methoden	14
3.1	Databeschrijving	14
3.3	Analysebeschrijving	19
4.	Resultaten	21
4.1	Invloed van de kenmerken van de ouders op de taalontwikkeling van het kind	24
4.2	Invloed van de mediërende variabelen op de taalontwikkeling van het kind	24
4.3	Invloed van de kenmerken van de ouders op de mediërende variabelen	25
4.4	Invloed van het interactie-effect	27
5.	Discussie	29
5.1	Discussie	29
5.2	Beperkingen en aanbevelingen	32
6.	Beleidsadvies	34
7.	Conclusie	36
8.	Literatuur	38
9.	Bijlage	45

1. Inleiding

In Nederland hebben 2,5 miljoen mensen van 16 jaar en ouder moeite met lezen, schrijven, rekenen en digitale vaardigheden (Algemene Rekenkamer, 2016). Zij zijn laaggeletterd. Laaggeletterdheid is een term voor mensen die grote moeite hebben met lezen, schrijven en/of rekenen (Stichting Lezen en Schrijven, n.d.). Laaggeletterden kunnen wel lezen en schrijven, maar beheersen de taal niet goed genoeg om zelfstandig te functioneren in de maatschappij. Zij hebben bijvoorbeeld problemen met het invullen van formulieren (toeslagen, belasting), reizen met het openbaar vervoer, begrijpen van informatie over gezondheid en zorg (bijsluiters), voorlezen en solliciteren. Ongeveer een op de zes volwassenen in Nederland is laaggeletterd en de helft van deze groep is autochtoon (Algemene Rekenkamer, 2016). Dit aantal neemt nog altijd toe (NOS, 2019).

Laaggeletterdheid is een redelijk onzichtbaar probleem. Mensen schamen zich ervoor, proberen het te verhullen en dit heeft meerdere gevolgen. Het menselijke vermogen om informatie te verwerken is noodzakelijk en wanneer dit niet lukt, kan dit invloed hebben op de welvaart van mensen (PwC, 2018). Informatieverwerking beïnvloedt levensdomeinen als geld, gezondheid en werk. Laaggeletterden kunnen informatie niet goed begrijpen en daardoor is de kans groter dat zij minder zelfredzaam en sociaal actief zijn dan geletterde mensen (Stichting Lezen en Schrijven, n.d.). Ook is en voelt deze groep zich vaker minder gezond, zowel lichamelijk als geestelijk (van der Heide & Ramakers, 2015). Bovendien heeft laaggeletterdheid invloed op de mate waarin men participeert, wat invloed heeft op de arbeidspositie (PwC, 2018). Zo blijken de arbeidsmarktperspectieven van laaggeletterden slechter te zijn en blijkt dat armoede en laaggeletterdheid vaak hand in hand gaan (ROA, 2019). Uit onderzoek van PwC (2018) is gebleken dat laaggeletterdheid invloed heeft op de maatschappelijke kosten in Nederland. Dit houdt in dat er kosten worden gemaakt die lager zouden kunnen zijn als er minder laaggeletterden waren. Er worden hoge kosten gemaakt door bijvoorbeeld bijstandsuitkeringen en gezondheidszorg. Daarnaast leven er door laaggeletterdheid meer mensen in armoede. De maatschappelijke kosten bedragen rond de €1,3 miljard (PwC, 2018). Deze kosten zouden een stuk lager kunnen zijn als er minder laaggeletterden waren. Het is van maatschappelijk belang om dit probleem te reduceren en onderzoek naar de oorzaken van laaggeletterdheid is daarom essentieel.

Eerder onderzoek van Matute et al. (2012) laat zien dat het probleem van laaggeletterdheid

begint met een taalachterstand op jonge leeftijd. 25 procent van de Nederlandse kinderen heeft een taalachterstand (Nederlands Centrum voor Jeugdgezondheid, 2018), wat zich kenmerkt door een langzame of vertraagde ontwikkeling van de taal. Het kind gebruikt taal die niet passend is bij de leeftijd, maar hoort bij jongere kinderen. Dit is vaak het gevolg van onvoldoende (kwalitatief) taalaanbod vanuit de omgeving (NCJ, 2018). Opgroeien in een taalarm gezin vergroot de kans op laaggeletterdheid in het latere leven aanzienlijk (HEMA Foundation, 2019). Een taalachterstand kan zorgen voor een Mattheus-effect, waarbij kloven steeds groter worden en men op latere leeftijd meer achterstand ervaart.

Het vroegtijdig tegengaan van een taalachterstand kan de ontwikkelings- en ontplooiingskansen van kinderen vergroten en hierbij spelen ouders een cruciale rol (Stichting Lezen en Schrijven, 2018; Crampton & Hall, 2017; Hoff, 2003; Hart & Risley, 2003). Volgens onderzoek van HEMA foundation (2019) vindt 11% van de ouders het ongemakkelijk om te praten tegen een kind dat nog niet terug kan praten. Ouders weten soms echter niet dat zij door te praten een groot verschil kunnen maken in de (taal)ontwikkeling van hun kind. Sommigen denken dat hun kind slim geboren wordt en weten niet dat zij zelf actief bij kunnen dragen aan de taalontwikkeling (Sitskoorn, 2019). Ook Stichting Lezen en Schrijven (2018) benadrukt het belang van de rol van de ouders. Ouders moeten op jonge leeftijd beginnen met voorlezen en spelenderwijs oefeningen doen met taal om de taalvaardigheid van kinderen te vergroten. Ook Notten en de Wijs (2017) vinden dat als kinderen voorgelezen worden, de taalvaardigheid zich goed ontwikkelt. Dergelijke activiteiten zijn moeilijker voor ouders wanneer zij zelf laaggeletterd zijn. Het kind heeft dan drie keer zoveel kans om zelf laaggeletterd te worden (Stichting Lezen en Schrijven, 2018). Ook laat onderzoek zien dat een hoger opleidingsniveau van de ouder een grotere woordenschat bij kinderen voorspelt en dat zij over betere taalvaardigheden beschikken dan kinderen van ouders met een lager opleidingsniveau (Hoff & Tian, 2005; Hoff, 2003; Hart & Risley, 2003). Daarnaast stellen verschillende onderzoeken dat de verschillen in taal en interactie een blijvend effect kunnen hebben op latere leeftijd, bijvoorbeeld op de taalvaardigheid, schoolsuccessen of maatschappelijke kansen van het kind (Hart & Risley, 2003; Shing & Yuan, 2017; van Steensel et al., 2019).

Hoewel er dus al onderzoek is gedaan naar de aanleiding en oorzaken van laaggeletterdheid bij kinderen en de invloed van ouders, zijn er nog te weinig conclusies over de intergenerationaliteit van dit probleem. Bekend is dat verschillende factoren effect hebben op de taalontwikkeling van kinderen, zoals opleidingsniveau van ouders en (taal)activiteiten zoals

voorlezen of kletsen. Deze, al bekende, factoren zullen de basis vormen in dit onderzoek. Vernieuwend in dit onderzoek is een aspect dat nog niet eerder is bestudeerd in de literatuur: het werken van de ouders. Het is interessant om dit aspect te bekijken omdat het werken van de ouders mogelijk in de weg staat bij de tijd die ouders kunnen besteden met hun kind. Wanneer de ouder geen tijd kan besteden met het kind door het werk, kan hij/zij ook geen kennis overdragen. Op die manier zal de taalvaardigheid van het kind zich minder snel en goed ontwikkelen.

1.1 Onderzoeksvragen

Dit heeft geleid tot de volgende onderzoeksvragen. De beschrijvende vraag van dit onderzoek luidt: *Is er een verschil in de taalontwikkeling van kinderen van wie ouders werken en kinderen van wie ouders niet werken?*

Daarnaast zal er gekeken worden naar de volgende verklarende deelvragen:

- Hebben (taal)activiteiten met de ouders een positieve invloed op de taalontwikkeling van het kind en verklaart dit de eventuele verschillen in taalvaardigheid tussen kinderen met en zonder werkende ouders?
- Heeft de taalvaardigheid van de ouders invloed op de taalontwikkeling van het kind en verklaart dit de eventuele verschillen in taalvaardigheid tussen kinderen met en zonder werkende ouders?
- Heeft de taalvaardigheid van de ouders een minder sterk effect op de taalontwikkeling van het kind als de ouders werken?

Ook zal er in dit onderzoek worden gekeken naar een beleidsvraag, die als volgt luidt: In hoeverre kunnen de resultaten van dit onderzoek bijdragen aan de verbetering van het beleid op het gebied van taalachterstanden?

De theoretische aspecten zullen in het volgende hoofdstuk besproken worden. De methoden, data en analyses zullen daarna worden toegelicht. In hoofdstuk 4 zullen de resultaten van de analyses besproken worden. Hoofdstuk 5 bevat de discussie van dit onderzoek en hoofdstuk 6 bevat het beleidsadvies. In hoofdstuk 7, het laatste hoofdstuk van dit onderzoek, zal de conclusie gegeven worden.

2. Theoretisch kader

Er is veel geschreven over taalontwikkeling bij kinderen en welke factoren hier een invloed op hebben. In de literatuur wordt verwezen naar algemene voorspellers als opleidingsniveau en sociaaleconomische status van de ouders (Hoff & Tian, 2005; Hoff, 2006; Rowe, 2008; Ardila et al., 2005; Notten, 2012) maar er wordt ook naar specifieke voorspellers gekeken als voorleesfrequentie, leesopvoeding, leesvaardigheden van de ouders, activiteiten met het kind en spreektaal (Bus et al., 1995; Notten, 2012; Notten & de Wijs, 2017; Houtkoop et al., 2012; Van Steensel & Lucassen, 2016). In de literatuur wordt er veelal eenduidige ondersteuning gevonden voor de voorspellers van taalontwikkeling. Dit zal in dit theoretisch kader worden uitgelicht. Er wordt in de literatuur echter weinig aandacht besteed aan het mechanisme waarom en de theorie achter de voorspellers. De meest besproken theorieën worden hieronder uiteengezet.

2.1 Cultureelkapitaaltheorie

Shing & Yuan (2017) stellen dat Becker (1977) heeft laten zien dat de oorzaak van een taalachterstand bij kinderen grotendeels te wijten is aan een gebrek aan leermogelijkheden, niet aan een gebrek aan natuurlijke vaardigheden. Het gebrek aan leermogelijkheden kan te maken hebben met het (al dan niet) hebben van hulpbronnen. Dronkers en de Graaf (1995) hebben het over financiële- en culturele hulpbronnen van ouders, die de prestaties van kinderen op een positieve manier kunnen beïnvloeden. In huidig onderzoek zijn voornamelijk de culturele hulpbronnen van belang, omdat hier in de literatuur over taalvaardigheid meer aandacht aan besteed wordt dan financiële hulpbronnen (Notten & de Wijs, 2017; Hoff & Tian, 2005; Oomens, Driessen & Scheepers, 2003). Tevens stellen de Graaf en de Graaf (2003) dat Nederlands onderzoek heeft laten zien dat culturele hulpbronnen van ouders aanmerkelijk belangrijker zijn dan economische hulpbronnen. Culturele hulpbronnen sluiten daarnaast nauw aan bij de cultureelkapitaaltheorie van Bourdieu (1973).

Het idee van culturele hulpbronnen komt oorspronkelijk van Bourdieu (1973). Hij stelt dat kinderen uit zowel hoge als lage klassen de houdingen, bewegingen, overtuigingen en taalvaardigheid van hun ouders overnemen (Bourdieu, 1984). Culturele hulpbronnen worden ook wel cultureel kapitaal genoemd en met deze term zal de rest van dit onderzoek gewerkt worden. Het kapitaal zorgt voor toegang tot bepaalde hulpbronnen, die niet voor iedereen beschikbaar zijn en in beperkte mate overdraagbaar zijn. Er zijn specifieke regels voor

accumulatie, uitwisseling en beoefening (Bourdieu, 1984). Zo kan het gebeuren dat het ene kind meer hulpbronnen tot zijn beschikking heeft dan het andere kind.

Swartz (1997) stelt dat het cultureel kapitaal verschillende hulpbronnen dekt, waaronder verbale- en taalvaardigheid, gedragscodes, kennis van cultuur en kennis van de werking van schoolsystemen en schooldiploma's. Het culturele kapitaal wordt doorgaans geoperationaliseerd aan de hand van het aantal bezoeken aan een museum of schouwburg, het lezen van boeken of het stimuleren van de kinderen om boeken te lezen en de belangstelling voor klassieke muziek en literatuur (Graaf, 1985; Aschaffenburg & Maas, 1997). Volgens de cultureelkapitaaltheorie geven ouders hun cultureel kapitaal door aan hun kinderen (Bourdieu, 1973; DiMaggio, 1982). Het cultureel kapitaal dat door de ouders tijdens de vroege jeugd aan het kind wordt meegegeven wordt ook wel het 'cultureel startkapitaal' genoemd. Bourdieu stelt dat deze vroeg aangeleerde kennis bepalend is voor de kennis die een kind zichzelf in de verdere toekomst kan aanleren. Aangezien ouders een verschillend cultureel kapitaal hebben, is het startkapitaal ook per kind verschillend.

Kinderen leren taal in eerste instantie binnen het gezin of de huiselijke omgeving (Driessen, 2016; Hoff & Tian, 2005; Shing & Yuan, 2017; Hart & Risley, 2003). Voor de ontwikkeling van taal, schoolsucces en latere deelname aan de maatschappij is het voor kinderen van groot belang dat zij al van jongs af aan bezig zijn met boeken en (voor)lezen. Ouders zijn dus, zeker in de vroege kinderjaren, onmisbaar voor de geletterde ontwikkeling van hun kinderen. Ouders worden ook wel de belangrijkste 'leesopvoeder' genoemd (van Montfoort, 2017; Notten & de Wijs, 2017). Uit onderzoek van Notten (2012) blijkt dat ouders die een rijke leesomgeving bieden - wat inhoudt dat ze zelf veel lezen, boeken bezitten en veel met hun kinderen praten en (voor)lezen - een grotere kans hebben dat hun kinderen dit gedrag overnemen en ook zelf meer gaan lezen. Dit heeft een positieve invloed op de taalvaardigheid. De leesopvoeding die ouders bieden speelt dus een belangrijke rol bij de intergenerationele overdracht van geletterdheid (Notten, 2012; Cooter, 2006). Vanuit de cultureelkapitaaltheorie volgt de hypothese:

Hypothese 1: Meer cultureel kapitaal (meer taalgerichte activiteiten) van de ouders leidt tot een betere taalontwikkeling van het kind

Het hebben van een grotere woordenschat van de ouders en het stellen van meer vragen aan het kind is positief voor de taalvaardigheid van het kind (Notten & de Wijs, 2017; Hart & Risley, 2003; Hoff & Tian, 2005). Daarnaast hebben verschillende onderzoeken uitgewezen dat de

hoeveelheid spraak tegen kinderen, de rijkheid van het vocabulaire van de ouders, hoe vragen gesteld worden en de lengte van zinnen positieve voorspellers zijn voor taalontwikkeling (Bornstein, Haynes, & Painter, 1998; Hart & Risley, 2003; Hoff & Naigles, 2002; Huttenlocher et al., 1991; Weizman & Snow, 2001; Shing & Yuan, 2017). Al deze voorspellers samen wijzen op de taalvaardigheid van de ouder, die een relatie lijkt te hebben met de taalvaardigheid van het kind. Taalvaardigheid, deel van het cultureel kapitaal, lijkt doorgegeven te worden van ouder op kind. In verschillende onderzoeken worden de lage taalvaardigheid van de ouder en de slechte ontwikkeling van de woordenschat van het kind genoemd als factoren die uiteindelijk de schoolprestaties van kinderen beïnvloeden (Becker, 1977; Biemiller, 2010; Chall, Jacobs & Baldwin, 1990; Oomens, Driessen & Scheepers, 2003). Wanneer het kind op school begint met een taalachterstand, lijkt dit gedurende de schoolloopbaan namelijk niet kleiner te worden, maar groter. Zo verlaat een op de tien kinderen de basisschool met een taalachterstand (NCJ, 2019). Dit leidt naar de volgende hypothese:

Hypothese 2: Een betere taalvaardigheid van de ouder leidt tot een betere taalontwikkeling van het kind

2.2 Het werken van de ouders als voorspeller

In verschillende onderzoeken wordt verwacht dat de overdracht van cultureel kapitaal voornamelijk gebeurt door de moeder, omdat zij meer tijd doorbrengt met de kinderen (Hill & Stafford, 1980; Leibowitz, 1977). De bijdrage van de werkende vrouw aan het gezinsinkomen was vroeger erg laag en haar inzet als huisvrouw in de zorg en opvoeding van de kinderen kon meer opleveren. In de afgelopen decennia is het aandeel van vrouwen op de arbeidsmarkt echter gegroeid (Vakbondhistorie, 2017; Statline, 2020). Aangezien de verhoudingen qua werken tussen mannen en vrouwen zijn veranderd, is de aanname van Hill & Stafford (1980) en Leibowitz (1974) interessant om nog eens te bekijken. De overdracht van cultureel kapitaal gebeurt wellicht niet meer voornamelijk door de moeder, omdat zij vaker werkt dan vroeger. Tevens is het interessant om te kijken naar wat de gevolgen zijn wanneer ouders werken. Er is nog weinig onderzoek naar het effect van werkende ouders op de taalvaardigheid van het kind. Zoals eerder geschreven, is de ouderlijke bijdrage wanneer het gaat om taalverwerving bij kinderen erg groot. Wanneer ouders werken, hebben zij minder tijd om aan het kind te spenderen, activiteiten te doen en vaardigheden of kennis over te brengen. Anders gezegd hebben zij minder tijd om hun cultureel kapitaal aan hun kinderen door te geven. Kijkend naar de cultureelkapitaaltheorie kan aangenomen worden dat het kind daardoor een lagere taalontwikkeling heeft. Hieruit vormt de volgende hypothese:

Hypothese 3a: Ouders die werken, geven minder cultureel kapitaal door (minder taalgerichte activiteiten) dan ouders die niet werken en dat heeft een negatief effect op de taalontwikkeling van het kind

Uit onderzoek van Notten & de Wijs (2017) blijkt dat het hebben van een baan en op het werk zijn een positieve invloed heeft op de taalvaardigheid van de werknemer. Ze stellen dat de sociale contacten en de ontwikkeling van vaardigheden op de werkvloer een bijdrage leveren aan de geletterdheid van de werknemer. Daarnaast zorgt het hebben van een baan er vaak voor dat de lees- en schrijfvaardigheden op peil gehouden worden. Voor werknemers met een taalachterstand wil de overheid de taalvaardigheid verbeteren en stimuleert daarom werkgevers om hierbij te helpen (Rijksoverheid, n.d.). Werkgevers geven bijvoorbeeld taalcoaching of bieden individuele- en groepslessen aan. Op deze manier krijgen werknemers met een taalachterstand laagdrempelige hulp om zich te verbeteren. Zonder baan is het lastiger om hulp te zoeken of te krijgen en om de taalvaardigheden op peil te houden. Zoals eerder geschreven, heeft de taalvaardigheid van de ouder invloed op de taalvaardigheid van het kind. Wanneer ouders werken kan aangenomen worden dat hun taalvaardigheid beter is dan wanneer de ouders niet werken. Als de ouders zelf een betere taalvaardigheid hebben, geven zij dit door aan hun kind. De hypothese die hierbij geformuleerd kan worden is de volgende:

Hypothese 3b: Ouders die werken, hebben zelf een betere taalvaardigheid dan ouders die niet werken en dat heeft een positief effect op de taalontwikkeling van het kind

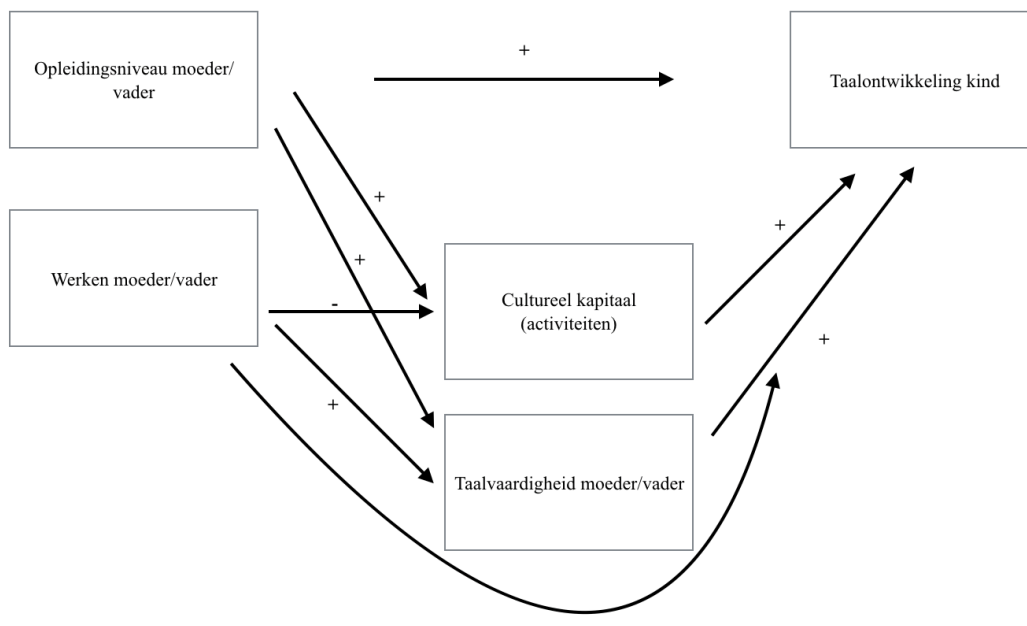
2.3 Verschillen in de overdracht van taalvaardigheid

Zoals eerder in de theorie geschreven, kan aangenomen worden dat de taalvaardigheid van de ouders een positief effect heeft op de taalvaardigheid van het kind. Dit effect kan echter niet voor iedereen even groot zijn en wordt beïnvloed door aanwezige factoren. Het werken van de ouders kan invloed hebben op de grootte van het effect van taalvaardigheid. Het aspect van werken is nog niet eerder op deze manier onderzocht en ook de interactie met taalvaardigheid van de ouders is nieuw. Aangenomen kan worden dat als de ouders werken, zij minder tijd hebben om thuis met het kind door te brengen dan wanneer de ouders niet werken. Op die manier ontstaan er verschillen in de overdracht van taalvaardigheid en heeft de taalvaardigheid van werkende ouders een minder sterke invloed op de taalvaardigheid van het kind. De hypothese die hieruit volgt is de volgende:

Hypothese 4: Taalvaardigheid van de ouders heeft een minder sterk effect op de taalontwikkeling van het kind wanneer ouders werken dan wanneer ouders niet werken

2.4 Het opleidingsniveau van de ouders

Het opleidingsniveau van de ouders komt in veel eerder onderzoek over taalontwikkeling voor (Hoff & Tian, 2005; Hoff, 2006; Rowe, 2008; Ardila et al., 2005; Notten, 2012). Uit verschillende onderzoeken blijkt dat opleidingsniveau een belangrijke invloed heeft op het culturele kapitaal (Ganzeboom, 2003; Bourdieu, 1984; Schippers, 2016). Het opleidingsniveau leidt tot cultureel kapitaal (en andersom is dit ook aangetoond door de Graaf & de Graaf in 2003). Schippers (2016) laat zien dat hoogopgeleide ouders vaker beschikken over meer cultureel kapitaal dan lager opgeleide ouders, waardoor kinderen met hoogopgeleide ouders eerder over een voorsprong beschikken dan andere kinderen. Hoogopgeleide ouders ondernemen bijvoorbeeld vaker (culturele) activiteiten waar kinderen slimmer van zouden worden, zoals voorlezen (Leibowitz 1974a;1974b;1977; Ganzeboom, 2003). Opleidingsniveau van de ouders heeft daarnaast invloed op de eigen taalvaardigheid en op die van het kind (Fettelaar, Mulder & Driessen, 2014). Ten slotte zijn hoger opgeleide ouders zelf minder vaak laaggeletterd, hebben een grotere woordenschat en stellen meer vragen aan het kind, wat positief is voor de taalvaardigheid van het kind (Notten & de Wijs, 2017; Hart & Risley, 2003; Hoff & Tian, 2005). In huidig onderzoek is opleidingsniveau een belangrijke controlevariabele die in elke analyse wordt opgenomen. Het opleidingsniveau hangt samen met het werken van de ouders, de taalvaardigheid van de ouders, het cultureel kapitaal en de taalvaardigheid van het kind. De andere controlevariabelen in dit onderzoek zijn minder essentieel en zullen in het volgende hoofdstuk worden behandeld.

Figuur 1. Schematische weergave van het geschetste theoretisch kader

3. Methoden

3.1 Databeschrijving

In dit onderzoek zal gebruikt worden gemaakt van de data van een cohortonderzoek genaamd COOL5-18 (Kohnstamm Instituut, 2015). COOL5-18 staat voor Cohort Onderzoek Onderwijs Loopbanen onder leerlingen van 5 tot 18 jaar in hun schoolloopbaan door het primair, voortgezet onderwijs en het mbo. Het doel van COOL5-18 is in de eerste plaats een representatief beeld te geven van de prestaties en schoolloopbanen van diverse leerlingen. COOL5-18 kent meerdere metingen en de gegevens zijn verzameld in 2007/08, 2010/11 en 2013/14. In dit onderzoek wordt gekeken naar de meting van 2010/2011.

Het COOL5-18 onderzoek is een opvolger van een eerder cohortonderzoek genaamd PRIMA. Alle scholen die aan de laatste meting van het PRIMA-onderzoek hebben deelgenomen, zijn benaderd met het verzoek om ook aan het nieuwe onderzoek medewerking te verlenen. In beide onderzoeken zijn de scholen met een landelijke representatieve steekproef en een aanvullende steekproef van scholen (achterstandsscholen) verzameld. COOL heeft daarnaast circa 40 vernieuwingsscholen in de steekproef opgenomen, zoals Vrije Scholen of Montessorischolen. Zo kan er over alle scholen een representatieve uitspraak worden gedaan. Er is een grote variatie aan schooltypes, maar in de data is het niet mogelijk om te identificeren op welke school de leerling zit.

In 2010/2011 bedraagt het totaal aantal scholen in de COOL-steekproef 553 scholen. Per meting wordt opnieuw gevraagd of de scholen willen participeren in het onderzoek. Wanneer de scholen na een of twee metingen niet meer mee wilden doen, werden zij gevraagd om de toetsscores van de kinderen die hadden deelgenomen alsnog te delen. In 2010/2011 waren ongeveer 20% van de uitgevallen scholen bereid deze gegevens aan te leveren. Er worden voor de uitgevallen scholen vervangende scholen gezocht – de respons is hierbij laag, namelijk 3.7%. In 2010/2011 heeft 62% (342 scholen) ook meegedaan aan de eerste meting in 2007. De deelnemende scholen hebben gegevens verstrekt over hun leerlingen in groep 2, 5 en 8. In groep 2 zijn de leerlingen gemiddeld 5.7 jaar oud, in groep 5 8.8 jaar oud en in groep 8 11.8 jaar oud. Groep 2 is in elke meting per definitie een nieuwe groep, omdat zij in de eerdere meting nog niet op school zaten. In de meting van 2010/2011 heeft de steekproef een omvang van 37.799 leerlingen, verdeeld in 11.995 leerlingen in groep 2, 13.266 in groep 5 en 12.538 in groep 8. Uit de deelnemende klassen deed in principe elke leerling mee, behalve als de ouders hier bezwaar tegen indienden. Hoeveel ouders dit hebben gedaan is niet duidelijk. In dit onderzoek

wordt gekeken naar taalontwikkeling, met als belangrijke periode de jongere levensjaren van het kind en dus de periode op de basisschool. Om de ontwikkeling van taal te kunnen zien, worden de toetsscores bekeken.

Voor de afname van andere instrumenten dan toetsen nam de coördinator materiaal mee voor oudervragenlijsten, de leerlingenprofielen en leerlingenvragenlijsten. Per meting werd de oudervragenlijst per gezin een keer ingevuld en de respondent kon hierbij antwoord geven voor zichzelf en de partner. De oudervragenlijsten bevatten aparte toelichtingen in het Nederlands, Turks, Arabisch en Engels, waarin het doel van het onderzoek werd uitgelegd. In de meting van 2010/2011 was de respons op de vragenlijst onder ouders 58,5%. In de vragenlijst voor ouders zijn vragen gesteld over de samenstelling van het gezin, achtergrondgegevens van de ouder zoals opleidingsniveau, werk en religie. Daarnaast zijn er vragen gesteld over de beheersing van taal en activiteiten met de kinderen. Belangrijke vragen over het cultureel kapitaal zijn alleen ingevuld door ouders van kinderen uit groep 2. Voor dit onderzoek is het belangrijk dat de respondenten scores hebben op alle nodige vragen. Er wordt daarom alleen gekeken naar kinderen uit groep 2, waarvan er 9828 een valide toetsscore hebben. Daarnaast wordt er dus alleen gefocust op de respondenten waarvan de ouders alle vragen hebben ingevuld. Op deze manier hebben alle participanten scores op alle nodige vragen en toetsen ($N = 6629$). Om na te gaan of deze groep representatief is, is het opleidingsniveau van deze groep vergeleken met de populatie (leeftijd 25 tot 45). Het opleidingsniveau van mannen en vrouwen komt overeen met het opleidingsniveau van de mannen en vrouwen in de data (Statline, 2020). De getoetste groep is daarom een representatieve groep voor de populatie.

Er zijn tevens selecties gemaakt in welke gezinnen hebben geparticipeerd. Er is gekozen om alleen tweeoudergezinnen mee te nemen in het onderzoek. De situatie tussen een- en tweeoudergezinnen is namelijk in allerlei opzichten verschillend (NJI, 2014). Het werken en zorgen voor het gezin is in beide gevallen anders verdeeld. Daarnaast is het opgroeien voor een kind erg verschillend in een één- of tweeoudergezin (NJI, 2014). In een eenoudergezin heerst vaak meer stress en is opvoeden moeilijker. Dit kan effect hebben op de ontwikkeling van het kind en kan het onderzoek bemoeilijken. Dit onderzoek kijkt daarom alleen naar volledige gezinnen, wat inhoudt dat alle vragen voor zowel de vader als de moeder ingevuld zijn ($N = 4823$).

3.2 Operationalisering van de variabelen

Taalontwikkeling kind. De afhankelijke variabele in dit onderzoek is de taalontwikkeling van het kind. Om de leerlingen op dit aspect te volgen, worden op diverse momenten toetsen en vragenlijsten afgenomen die onderdeel zijn van het leerlingenvolgsysteem van CITO. Er wordt gekeken naar de resultaten op de Taal voor Kleuters toets. Deze toetsscore dient als indicator voor de taalontwikkeling van het kind. De toetsscores zijn continue, waarbij een hogere score telt voor een betere taalvaardigheid. Wat de hoogst haalbare score is, wordt niet bekend in de informatie over de dataset. De respons voor de toetsen is hoog. In de meting van 2010/2011 heeft 95.5% van de leerlingen een of meer toetsen gemaakt. Van respectievelijk 4.5% van de leerlingen zijn geen toetsscores beschikbaar. Dit kan te maken hebben met absentie door ziekte of door verhuizing tussen het moment van de verzameling van gegevens en de afname van toetsen.

Werken van de ouders. In dit onderzoek is een van de onafhankelijke variabelen het werken van de ouders. Deze variabele wordt geoperationaliseerd via de oudervragenlijst die is verdeeld onder ouders. In deze vragenlijst wordt de volgende vraag over werken gesteld: ‘hebben u en uw partner een betaalde baan voor 12 uur of meer per week?’. De respondent kon hierbij ‘ja’ of ‘nee’ invullen. Er zijn hiervoor twee dummyvariabelen gemaakt, waarbij 0 staat voor nee en 1 voor ja. De dummy’s voor moeder en vader worden apart meegenomen in de analyses.

Cultureel kapitaal. Het culturele kapitaal heeft te maken met kennis van cultuur, gedragscodes en taalvaardigheid. In dit onderzoek wordt cultureel kapitaal geoperationaliseerd aan de hand van verschillende literatuur (DiMaggio, 1982; Aschaffenburg & Maas, 1997). Er wordt gefocust op de taalgerichte activiteiten die ouders met hun kinderen doen. Om dit te meten zijn er in de oudervragenlijst verschillende vragen gesteld. Deze vragen begonnen allemaal met: ‘hoe vaak komt het voor dat u of uw partner...’ en daar werden de volgende opties aan toegevoegd: ‘...samen met het kind een (prenten)boek of strip leest?’, ‘...het kind voorlezen?’, ‘...samen met het kind naar de bibliotheek gaan?’, ‘...samen praten over wat er op school gebeurd is?’. De respondent kreeg bij deze vragen de keuze uit vier antwoordcategorieën, die in de nieuwe dataset zijn omgedraaid naar: (0) (bijna) nooit, (1) paar keer per maand, (2) paar keer per week, (3) elke dag. Hierdoor staat een hogere score gelijk aan een hogere frequentie taalgerichte activiteiten. Van de vier verschillende variabelen is een schaalvariabele gemaakt genaamd cultureel kapitaal. Op deze variabele is de gemiddelde score genomen van de vier vragen over taalgerichte activiteiten. Wanneer er bij de respondent een antwoord op de vier

vragen ontbrak, is het gemiddelde van drie vragen als score meegenomen. Er waren na de selectie van tweoudergezinnen 1880 missende waarden voor de variabele cultureel kapitaal.

Bij het maken van de schaal van cultureel kapitaal is om theoretische redenen al te verwachten dat de Cronbach's α niet heel hoog zal zijn. De activiteiten zijn namelijk niet allemaal hetzelfde: naar de bibliotheek gaan is een hele andere activiteit dan praten over wat er op school is gebeurd. Desondanks is er, gebaseerd op de cultureelkapitaaltheorie, een schaal gemaakt die het cultureel kapitaal schat. De Cronbach's α van cultureel kapitaal is 0,50. Dit betekent dat de schaal niet extreem betrouwbaar is.

Taalvaardigheid van de ouders. De taalvaardigheid van de ouders is geoperationaliseerd via de vragen uit de oudervragenlijst waarin gevraagd wordt naar de beheersing van de Nederlandse taal. Hierbij werd een antwoord gegeven op de verschillende aspecten van beheersing: verstaan/begrijpen, spreken, lezen en schrijven. De respondent kon hierbij een antwoord kiezen uit verschillende opties: (1) niet of zeer slecht, (2) slecht, (3) redelijk, (4) goed, (5) zeer goed. De verschillende aspecten van taalvaardigheid zijn samengevoegd in een schaal tot een nieuwe variabele, taalvaardigheid, die voor zowel de moeder als de vader is aangemaakt. Hierbij is de gemiddelde score genomen van de verschillende aspecten van beheersing (verstaan, spreken, lezen en schrijven). Wanneer er bij de respondent een antwoord op de 4 vragen ontbrak, is het gemiddelde van 3 aspecten van beheersing als score meegenomen. De taalvaardigheid wordt voor moeder en vader apart meegenomen in de analyse. Na de selectie van tweoudergezinnen waren er bij de variabele taalvaardigheid van de moeder 2027 missende waarden. Bij de variabele taalvaardigheid van de vader waren er 1619 missende waarden. De Cronbach's α voor de gemaakte schalen van taalvaardigheid is hoog. Voor taalvaardigheid van de moeder is Cronbach's α 0,963 en voor de vader is α 0,952. Dit betekent dat de schaal erg betrouwbaar is.

Controlevariabelen

Er is in dit onderzoek naast het opleidingsniveau van de ouders gekozen voor het gebruik van drie andere controlevariabelen: het geslacht, de leeftijd van het kind en de etnische afkomst van de ouders. Er is gekozen voor het geslacht omdat er een significant verschil lijkt te zijn tussen meisjes en jongens als het gaat om lezen en taal (EOS Wetenschap, 2017). Meisjes hebben een betere leesvaardigheid dan jongens (EOS Wetenschap, 2017). Daarnaast is er al jaren een verschil tussen de resultaten van meisjes en jongens op school, waarin meisjes beter lijken te zijn in talen en jongens in wiskunde (Smeets, 2016; Parool, 2014). Meisjes en jongens hebben een andere manier van leren (Parool, 2014). Dit kan van invloed zijn op de taalontwikkeling

van het kind. De variabele is een dichotome variabele, waarbij 0 staat voor jongen en 1 voor meisje.

Daarnaast is er gekozen voor de leeftijd van het kind. De leeftijd is relevant omdat sommige kinderen blijven zitten of een klas overslaan en daardoor ouder of jonger zijn dan de rest. Dit kan invloed hebben op hun taalontwikkeling. De leeftijd wordt gemeten aan de hand van de variabele geboortjaar. Dit wordt afgetrokken van het jaar van de dataverzameling, 2011.

Voor etnische afkomst is gekozen omdat dit van invloed kan zijn op de taalvaardigheid van de ouders en daarmee ook die van het kind. Laaggeletterdheid komt veel voor bij eerste generatie allochtonen (Stichting Lezen & Schrijven, 2014). De afkomst van de ouders kan invloed hebben op de taalbeheersing en daardoor op de taalvaardigheid van het kind. Er is in dit onderzoek gekozen om alleen de afkomst van de moeder te gebruiken, omdat er een te hoge samenhang is tussen de afkomst van moeder en vader om deze beiden mee te nemen. Daarnaast lijkt de moeder een grotere invloed te hebben omdat zij meer tijd met het kind besteed. In de data wordt dit geoperationaliseerd met de vraag: wat is het geboorteland van de moeder? De antwoordcategorieën zijn hierbij (1) Nederland, (2) Suriname, (3) Antillen/Aruba, (4) Molukken, (5) Turkije, (6) Marokko, (7) voormalig Joegoslavië, (8) voormalig Sovjet-Unie, (9) Polen, (10) China, (11) Irak, (12) Afghanistan, (13) Somalië, (14) ander westers land en (15) ander niet-westers land. Van deze antwoorden zijn twee dummyvariabelen gemaakt. De ene dummy bestaat uit 'westers geboorteland' en de andere uit 'niet-westers geboorteland', met Nederland als referentiecategorie. Alle antwoorden met een van de landen in Europa (exclusief Turkije), Noord-Amerika en Oceanië, Indonesië en Japan behoren tot een westerse migratieachtergrond (CBS, n.d.). Alle antwoorden met een van de landen in Afrika, Latijns-Amerika en Azië (exclusief Indonesië en Japan) of Turkije behoren tot een niet-westerse migratieachtergrond (CBS, n.d.).

Het opleidingsniveau van de ouders wordt in dit onderzoek gemeten aan de diploma's die de ouder heeft behaald. De respondent is in de vragenlijst gevraagd naar 'van welk type onderwijs u en uw partner het diploma hebben behaald?'. De respondent kon daarbij kiezen uit de volgende antwoordcategorieën: (1) geen enkel diploma, (2) lager beroepsonderwijs (LBO/VBO/VMBO-beroepsgericht), (3) MULO/MAVO/VMBO theoretisch VMBO-gemengd, (4) HAVO/HBS/VWO/atheneum/gymnasium, (5) middelbaar beroepsonderwijs (MBO/KMBO) of leerlingwezen, (6) hoger beroepsonderwijs (HBO) of (7) wetenschappelijk onderwijs (universiteit). Een hogere score geldt hierbij voor een hoger opleidingsniveau. Het opleidingsniveau wordt bij vader en moeder apart meegenomen in de analyse. Na de selectie

voor tweeoudergezinnen waren er bij opleidingsniveau van de moeder 1966 missende waarden en bij opleidingsniveau van de vader 1484 missende waarden.

In tabel 1 staan de beschrijvende statistieken voor alle bovengenoemde variabelen die in dit onderzoek worden meegenomen.

Tabel 1. Beschrijvende statistieken COOL5-18 2010/2011 (N = 4823)

	Min	Max	Gemiddelde	SD
<i>Afhankelijke variabele</i>				
<u>Taalontwikkeling kind</u>				
Toetsscore taal voor kleuters	1	108	65,04	10,63
<i>Onafhankelijke variabelen</i>				
<u>Werken ouders</u>				
Werken moeder	0	1	0,72	
Werken vader	0	1	0,94	
<i>Mediërende variabelen</i>				
Cultureel kapitaal	0	3	2,04	0,41
Taalvaardigheid moeder	1	5	4,63	0,62
Taalvaardigheid vader	1	5	4,60	0,63
<i>Controlevariabelen</i>				
Opleidingsniveau moeder	1	7	4,64	1,65
Opleidingsniveau vader	1	7	4,53	1,77
Meisje	0	1	0,48	
Leeftijd	5,15	8,39	6,33	0,36
Westers geboorteland moeder	0	1	0,03	
Niet-westers geboorteland moeder	0	1	0,12	

3.3 Analysebeschrijving

De analyse die gebruikt wordt om de hypothesen van dit onderzoek te toetsen is een multiële regressie. De multiële regressieanalyse wordt gebruikt om de voorspellende factoren werken moeder en vader, cultureel kapitaal en taalvaardigheid moeder en vader voor de afhankelijke variabele taalontwikkeling van het kind te testen. Daarnaast worden alle controlevariabelen

toegevoegd aan de modellen. Hierbij worden de hypothesen van de hoofd- en mediërende-effecten getest. Vervolgens worden de interactie-variabelen van werken*taalvaardigheid van de moeder en vader aan de regressie toegevoegd om het interactie-effect te schatten. De continue variabelen van de taalvaardigheid van de moeder en vader zijn eerst gecentreerd.

Om het mediatie-effect te testen worden drie modellen geschat: een zonder de mediërende variabelen en een met de mediërende variabelen met als afhankelijke variabele de taalontwikkeling van het kind. Daarna is er een model met de mediërende variabelen als afhankelijke variabelen. In dit laatste model zijn de variabelen cultureel kapitaal en taalvaardigheid van de moeder en vader de afhankelijke variabelen. Zo is te zien hoe veel van het totale effect kan worden verklaard door de mediërende variabelen. Er is voor alle toetsen eenzijdig getoetst, met een significantieniveau van 5%.

4. Resultaten

De resultaten van dit onderzoek worden gepresenteerd aan de hand van de vier geformuleerde hypothesen. In figuur 2 is per hypothese te zien of deze bevestigd (+), deels bevestigd (+/-) of niet bevestigd (-) zijn. Later in dit hoofdstuk zal worden uitgelegd waarom de hypothesen wel of niet bevestigd zijn.

Figuur 2: Overzicht van de hypothesen

	<i>Bevestigd</i>
Hypothese 1: Meer cultureel kapitaal (meer taalgerichte activiteiten) van de ouders leidt tot een betere taalontwikkeling van het kind	+
Hypothese 2: Een betere taalvaardigheid van de ouder leidt tot een betere taalontwikkeling van het kind	+
Hypothese 3a: Ouders die werken, geven minder cultureel kapitaal door (minder taalgerichte activiteiten) dan ouders die niet werken en dat heeft een negatief effect op de taalontwikkeling van het kind	+/-
Hypothese 3b: Ouders die werken, hebben zelf een betere taalvaardigheid dan ouders die niet werken en dat heeft een positief effect op de taalontwikkeling van het kind	+
Hypothese 4: Taalvaardigheid van de ouders heeft een minder sterk effect op de taalontwikkeling van het kind wanneer ouders werken dan wanneer ouders niet werken	-

In tabel 2 en 3 zijn de resultaten te zien van de geschatte regressieanalyses. Tabel 2 laat de resultaten te zien voor de multipele regressie op taalontwikkeling van het kind, gemeten aan de Taal voor Kleuters toetscore. In tabel 3 zijn de resultaten te zien van de multipele regressie op de verschillende mediërende variabelen. De resultaten zullen besproken worden aan de hand van de verschillende modellen. Eerst zullen de hoofdeffecten worden besproken, daarna de mediërende-effecten en de interactie-effecten.

Tabel 2*Regressieanalyse van de taalontwikkeling van het kind op de kenmerken van de ouders*

	Model 1			Model 2			Model 3		
	B	s.e.	β	B	s.e.	β	B	s.e.	β
Constante	21,384***	2,729		7,507*	3,063		13,443***	3,919	
Werken moeder	0,191	0,337	0,008	- 0,056	0,335	- 0,002	- 0,050	0,336	- 0,002
Werken vader	2,029**	0,642	0,044	1,548*	0,641	0,034	2,458***	0,730	0,054
Taalvaardigheid moeder				0,847*	0,334	0,050	0,807*	0,402	0,047
Taalvaardigheid vader				1,370***	0,303	0,082	- 0,047	0,623	- 0,003
Cultureel kapitaal				2,292***	0,354	0,088	2,293***	0,354	0,089
Taalvaardigheid*werken moeder							- 0,071	0,484	- 0,003
Taalvaardigheid*werken vader							1,695	0,653	0,090
Opleidingsniveau moeder	1,111***	0,109	0,172	0,917***	0,110	0,142	0,920***	0,110	0,142
Opleidingsniveau vader	0,504***	0,097	0,084	0,320***	0,099	0,053	0,310**	0,099	0,052
Meisje	1,802***	0,283	0,085	1,764***	0,280	0,083	1,772***	0,280	0,083
Leeftijd	5,394***	0,401	0,180	5,576***	0,398	0,187	5,561***	0,398	0,186
Westers geboorteland moeder	- 3,560***	0,850	- 0,056	- 2,621**	0,859	- 0,041	- 2,619**	0,859	- 0,041
Niet-westers geboorteland moeder	- 6,523***	0,479	- 0,198	- 5,057***	0,520	- 0,153	- 5,220***	0,532	- 0,158
R ²	0,155			0,173			0,174		
N	4823			4823			4823		

Met gecentreerde interactie-variabelen, * p < 0,05; ** p < 0,010; *** p < 0,001, eenzijdige toets

Tabel 3
Regressieanalyse van cultureel kapitaal en taalvaardigheid van de ouders op de kenmerken van de ouders

	Model 1			Model 2			Model 3		
	Cultureel kapitaal			Taalvaardigheid moeder			Taalvaardigheid vader		
	B	s.e.	β	B	s.e.	β	B	s.e.	β
Constante	2,063***	0,110		4,479***	0,141		3,908***	0,154	
Werken moeder	0,013	0,014	0,014	0,121***	0,017	0,087	0,084***	0,019	0,060
Werken vader	- 0,029	0,026	- 0,016	0,125***	0,033	0,046	0,323***	0,036	0,118
Opleidingsniveau moeder	0,041***	0,004	0,163	0,075***	0,006	0,198	0,028***	0,006	0,072
Opleidingsniveau vader	0,022***	0,004	0,096	0,018***	0,005	0,051	0,085***	0,005	0,239
Meisje	0,005	0,011	0,006	0,015	0,015	0,012	0,010	0,016	0,008
Leeftijd	- 0,045**	0,016	- 0,039	- 0,060**	0,021	- 0,034	- 0,021	0,023	- 0,012
Westers geboorteland moeder	- 0,048	0,034	- 0,019	- 0,605***	0,044	- 0,162	- 0,231***	0,048	- 0,061
Niet-westers geboorteland moeder	- 0,082***	0,019	- 0,064	- 0,773***	0,025	- 0,400	- 0,455***	0,027	- 0,232
R ²	0,07			0,349			0,322		
N	4823			4823			4823		

* p < 0,05; ** p < 0,010; *** p < 0,001, eenzijdige toets

4.1 Invloed van de kenmerken van de ouders op de taalontwikkeling van het kind

In tabel 2 worden drie modellen gepresenteerd waarmee het effect van de verschillende kenmerken van de ouders op de taalontwikkeling van het kind wordt geanalyseerd. In het eerste model is middels een multipele regressie gekeken naar hoe het werken van de vader en moeder de taalontwikkeling van het kind kan verklaren. Er wordt in alle modellen gecontroleerd voor de variabelen opleidingsniveau van de moeder en vader, meisje, leeftijd, westers en niet-westers geboorteland van de moeder. De resultaten van de regressie laten zien dat de verschillende variabelen 15,5 % van de variantie verklaren ($F(8,4814) = 110,187; p < 0,001$).

In model 1 is te zien dat het werken van de ouders bij de vader een positief effect heeft op de taalontwikkeling van het kind ($B = 2,029; p < 0,010$) en dit effect is significant. De kinderen van werkende vaders hebben een betere taalontwikkeling. Bij de moeder is het effect van werken niet significant ($B = 0,191; p = 0,570$). Er wordt in dit model gecontroleerd voor de variabelen opleidingsniveau van de ouders, meisje, leeftijd, westers en niet-westers geboorteland van de moeder. In model 1 is te zien dat het opleidingsniveau van de moeder en de vader een positief effect heeft op de taalontwikkeling van het kind en dat deze effecten significant zijn (respectievelijk $B = 1,111; p < 0,001$ en $B = 0,504; p < 0,001$). Het effect voor het opleidingsniveau van de moeder is sterker ($\beta = 0,172$) en dit heeft dus een sterker effect op de taalontwikkeling van het kind. Daarnaast zijn de effecten van de controlevariabelen meisje en leeftijd beiden positief. Meisjes hebben hierbij een geschat effect van ($B = 1,802; p < 0,001$) en voor leeftijd is dit ($B = 5,394; p < 0,001$). Westers geboorteland van de moeder en niet-westers geboorteland van de moeder hebben beiden een negatief effect ($B = -3,560; p < 0,001$) en ($B = -6,523; p < 0,001$). Alle controlevariabelen zijn significant en deze effecten veranderen in de andere geschatte modellen nauwelijks.

4.2 Invloed van de mediërende variabelen op de taalontwikkeling van het kind

In model 2 is een multipele regressieanalyse uitgevoerd waarbij de mediërende variabelen cultureel kapitaal en de taalvaardigheid van de moeder en vader zijn toegevoegd. Het model verklaart 17,3% van de variantie ($F(3, 4811) = 91,291; p < 0,001$).

In model 2 is zien dat het werken van de moeder geen significant effect heeft op de taalontwikkeling van het kind ($B = -0,056; p = 0,868$). Het werken van de vader heeft een positief effect op de taalontwikkeling van het kind en dit effect is significant ($B = 1,548; p < 0,05$). Het effect van het werken van de vader neemt af met 0,481 ten opzichte van model 1 ($2,029 - 1,548$), wat inhoudt dat dit effect mede verklaard wordt door de taalvaardigheid van de

ouders. Daarnaast is in model 2 te zien dat de mediërende variabele cultureel kapitaal positief is ($B = 2,292$; $p < 0,001$) en dat dit significant is. Met dit resultaat wordt hypothese 1 bevestigd. Cultureel kapitaal (het doen van activiteiten) leidt tot een betere taalontwikkeling van het kind. Het effect van cultureel kapitaal is in dit model redelijk groot ($\beta = 0,088$). Daarnaast is in dit model te zien dat de mediërende variabelen taalvaardigheid voor de moeder en de vader een positief effect hebben op de taalontwikkeling van het kind (resp. $B = 0,847$; $p < 0,05$ en $B = 1,370$; $p < 0,001$). Deze effecten zijn significant en hiermee kan hypothese 2 worden bevestigd. Een betere taalvaardigheid van de ouders, zowel van de moeder als de vader, leidt tot een significant betere taalvaardigheid van het kind. Het effect van de vader is hierbij sterker ($\beta = 0,082$) dan de moeder ($\beta = 0,050$) en heeft daarmee een groter effect op de taalontwikkeling van het kind. Het opleidingsniveau van de ouders is positief voor zowel de moeder als de vader (resp. $0,917$; $p < 0,001$ en $0,320$; $p < 0,001$) en de effecten zijn significant. Deze effecten zijn kleiner ten opzichte van model 1.

4.3 Invloed van de kenmerken van de ouders op de mediërende variabelen

Om hypothese 3a en 3b te testen, is er een aparte multiële regressieanalyse uitgevoerd met de mediërende variabelen als afhankelijke variabelen. Dit laat zien of de mediërende variabelen echt worden beïnvloed door het opleidingsniveau en het werken van de ouders. De resultaten van deze regressieanalyse zijn te zien in tabel 3. Tabel 3, model 1 laat een regressieanalyse zien van cultureel kapitaal op de kenmerken van de ouders. Dit model verklaart 7,2% van de variantie ($F(8, 4814) = 46,526$; $p < 0,001$).

In model 1 is te zien dat het werken van de ouders voor zowel de moeder als de vader geen significant effect heeft op het cultureel kapitaal, de activiteiten die ouders doen met hun kinderen (resp. $B = 0,013$; $p = 0,345$ en $B = -0,029$; $p = 0,265$). Het werken van de ouders heeft geen effect op het cultureel kapitaal, wat betekent dat hypothese 3b niet compleet bevestigd kan worden. Te zien in eerdere modellen heeft het culturele kapitaal wel een significant effect op de taalontwikkeling, dus alleen het deel van cultureel kapitaal op taalontwikkeling kan worden bevestigd. Daarnaast is in model 1 te zien dat het effect van opleidingsniveau voor moeder en vader positief is (resp. $B = 0,041$; $p < 0,001$ en $B = 0,023$; $p < 0,001$) en dat deze effecten significant zijn. Het effect van het opleidingsniveau van de moeder en vader is groot ($\beta = 0,163$ en $\beta = 0,096$). Het effect van opleidingsniveau naar de taalontwikkeling van het kind, via het cultureel kapitaal is voor beide ouders apart geschat. Het effect van opleidingsniveau van de moeder naar de taalontwikkeling van het kind, via het cultureel kapitaal is positief met een geschat effect van $B = 0,094$ ($0,041 * 2,292$). Ook voor de vader is het effect van

opleidingsniveau naar de taalontwikkeling van het kind, via het cultureel kapitaal positief met een geschat effect van $B = 0,050$ ($0,022 * 2,292$). De significantie van deze (en volgende) effecten kan met een normale regressieanalyse niet worden bepaald.

In tabel 3, model 2 is een regressieanalyse uitgevoerd van de taalvaardigheid van de moeder op de kenmerken van de ouders. Dit model verklaart 34,9% van de variantie ($F(8, 4814) = 322,669$; $p < 0,001$). In model 2 is te zien dat het werken van de ouders voor zowel de moeder als de vader een positief effect heeft op de taalvaardigheid van de moeder (resp. $B = 0,121$; $p < 0,001$ en $B = 0,125$; $p < 0,05$). Deze effecten zijn significant. Hierbij is het effect bij de moeder groter ($\beta = 0,087$) dan het effect bij de vader ($\beta = 0,046$). Het werken van de moeder leidt tot een betere taalvaardigheid van de moeder, maar ook het werken van de vader leidt tot een betere taalvaardigheid van de moeder. In een eerder model was al te zien dat taalvaardigheid van de ouders een positief effect heeft op de taalontwikkeling van het kind. Hypothese 3b, die stelt dat werkende ouders zelf een betere taalvaardigheid hebben en dat dat een positief effect heeft op de taalontwikkeling van het kind, kan hierbij daarom voor de moeder worden bevestigd. Daarnaast is in model 2 te zien dat opleidingsniveau voor zowel de moeder als de vader positief is (resp. $B = 0,075$; $p < 0,001$ en $B = 0,018$; $p < 0,001$) en dat deze effecten significant zijn. Het effect van het opleidingsniveau van de moeder is groot ($\beta = 0,198$). Tevens is het effect van opleidingsniveau van de moeder op de taalontwikkeling van het kind, via de taalvaardigheid van de moeder positief met een geschat effect van $B = 0,063$ ($0,075 * 0,847$).

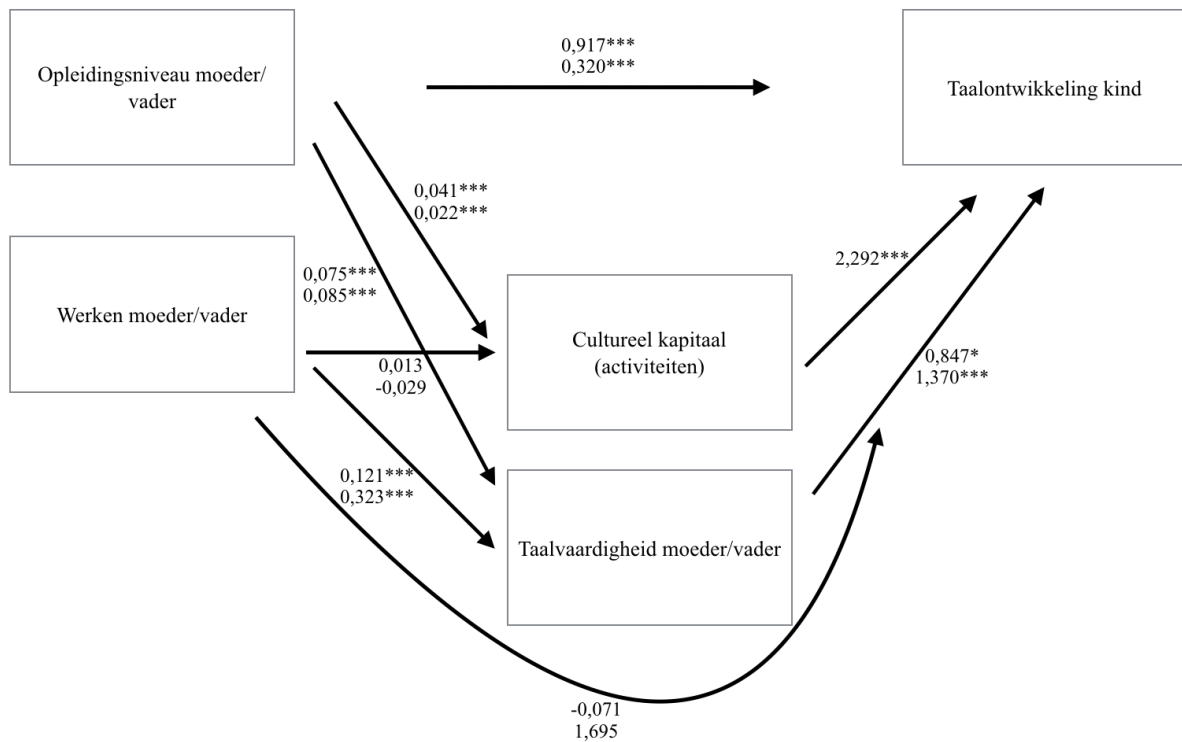
In tabel 3, model 3 is een regressieanalyse uitgevoerd van de taalvaardigheid van de vader op de kenmerken van de ouders. Dit model verklaart 23,8% van de variantie ($F(8, 4814) = 188,159$; $p < 0,001$). In model 3 is te zien dat het werken van de ouders voor zowel de moeder als de vader een positief effect heeft op de taalvaardigheid van de vader (resp. $B = 0,084$; $p < 0,001$ en $B = 0,323$; $p < 0,001$) en dat deze effecten significant zijn. Hierbij is het effect van de vader ($\beta = 0,118$) groter dan het effect van de moeder ($\beta = 0,060$). Het werken van de vader leidt tot een betere taalvaardigheid van de vader, maar ook het werken van de moeder leidt tot een betere taalvaardigheid van de vader. Hypothese 3b kan hierbij ook voor de vader worden bevestigd. In model 3 is ook te zien dat opleidingsniveau voor zowel de moeder als de vader positief is (resp. $B = 0,028$; $p < 0,001$ en $B = 0,085$; $p < 0,001$) en dat deze effecten significant zijn. Het effect van het opleidingsniveau van de vader is groot ($\beta = 0,239$). Daarnaast is het effect van opleidingsniveau van de vader op de taalontwikkeling van het kind, via de taalvaardigheid van de vader positief met een geschat effect van $B = 0,116$ ($0,085 * 1,370$).

Als de resultaten van tabel 3, model 2 en 3 samengenomen worden is te zien dat het effect van werken van moeder en vader op hun taalvaardigheid voor zowel voor de moeder en de vader positief is en dat deze effecten significant zijn. Uit de eerdere regressie in tabel 2 is gebleken dat de taalvaardigheid van zowel de moeder als de vader een positief effect heeft op de taalvaardigheid van het kind en dat ook dit effect significant is. Door al deze resultaten samen te nemen, kan hypothese 3b volledig bevestigd worden. Werkende ouders hebben zelf een betere taalvaardigheid en dat heeft een positief effect op de taalontwikkeling van het kind. Hierbij is het effect van het werken van de moeder op de taalvaardigheid van het kind, via de taalvaardigheid van de moeder positief met een geschat effect van $B = 0,102$ ($0,121 * 0,847$). Ook het effect van het werken van de vader op de taalvaardigheid van het kind, via de taalvaardigheid van de vader is positief met een geschat effect van $B = 0,443$ ($0,323 * 1,370$).

4.4 Invloed van het interactie-effect

In tabel 2, model 3, zijn de gecentreerde interactievariabelen taalvaardigheid*werken voor de moeder en de vader toegevoegd om hypothese 4 te testen. Model 3 is significant en heeft een verklaarde variantie van 17,4% ($F(2,4809) = 77,843$; $p < 0,001$). In het model is te zien dat het effect van taalvaardigheid*werken van de moeder is geschat op ($B = -0,071$, $p = 0,884$) en dit is niet significant. Het effect van taalvaardigheid*werken van de vader is geschat op ($B = 1,695$, $p = 0,009$). Dit effect lijkt significant, maar de effecten zijn eenzijdig geschat in de verkeerde richting. Hierdoor is de werkelijke p waarde van de vader 0,991 ($1 - 0,009$) en is het effect dus niet significant. Hypothese 4 kan daarmee niet worden bevestigd. Daarnaast komt de positieve coëfficiënt die wordt gevonden bij het interactie-effect voor de vader niet overeen met de richting van de hypothese. De taalvaardigheid van de ouders heeft geen significant minder sterk effect op de taalontwikkeling van het kind wanneer de ouders werken.

Alle resultaten zijn gevisualiseerd in figuur 3. Door de aparte regressies met taalvaardigheid van de moeder en vader als afhankelijke variabelen, zijn in tabel 3 cijfers zichtbaar van opleidingsniveau en werken van zowel de vader als de moeder op taalvaardigheid van de vader en de moeder. In figuur 3 worden echter alleen de cijfers van de schattingen van moeder op moeder en vader op vader gerapporteerd. Bijvoorbeeld: het werken van de moeder op taalvaardigheid van de moeder. Het effect wat hierbij ontstaat op de taalvaardigheid van de vader is een bijkomend effect en minder relevant voor de figuur.

Figuur 3. De geschatte verbanden tussen de voorspellers en taalontwikkeling van het kind.
 Noot: bij twee scores onder elkaar staat de bovenste voor de score van moeder en de onderste voor de score van vader. * = $p < 0,05$; ** = $p < 0,010$; *** = $p < 0,001$

5. Discussie

In dit hoofdstuk worden de resultaten uiteengezet en toegelicht met behulp van de literatuur en theorieën. Daarnaast worden de beperkingen van dit onderzoek besproken. Op basis van de discussie worden in hoofdstuk 6 beleidsadviezen gegeven. Tot slot worden in dit hoofdstuk suggesties voor vervolgonderzoek gedaan.

5.1 Discussie

Vernieuwend in dit onderzoek is het kijken naar het aspect werken van de ouders. Dit aspect is in eerdere onderzoeken naar taalvaardigheid van kinderen niet aan bod gekomen. De resultaten van het werken van de ouders in dit onderzoek zijn wisselend. Wanneer er gekeken wordt naar het werken van de moeder en vader en de taalontwikkeling van het kind, blijkt dat alleen het werken van de vader leidt tot een betere taalontwikkeling van het kind. Kinderen met werkende vaders hebben een betere taalontwikkeling dan kinderen zonder werkende vaders. Voor de moeder wordt dit niet gevonden. Wellicht is dit verschil te verklaren doordat als de vader werkt, er meer inkomen is en er daardoor betere voorzieningen zijn voor het kind. Naar inkomen is in dit onderzoek niet gekeken maar zou interessant zijn om in een volgend onderzoek mee te nemen. Een andere verklaring is dat als de vader werkt zijn taalvaardigheid beter is (en ook die van de moeder) en daarmee ook de taalvaardigheid van het kind. Hier wordt later in dit onderzoek tevens bevestiging voor gevonden.

Uit de resultaten is namelijk gebleken dat het werken van de moeder en vader leidt tot een betere taalvaardigheid van de moeder en vader. Het werken van de ouders heeft een groot effect op de taalvaardigheid van de ouders. Dit resultaat komt overeen met de verwachtingen die geschetst worden in het theoretisch kader en eerder onderzoek van Notten & de Wijs (2017). Werken draagt bij aan het ontwikkelen en op peil houden van de geletterdheid van de werknemer. Een interessante bevinding is dat wanneer de vader of de moeder werkt, de eigen taalvaardigheid beter wordt, maar ook die van de partner. Hier is in de theorie niet naar gekeken, maar kan verklaard worden doordat de ouders thuis van elkaar leren. De resultaten laten tevens zien dat taalvaardigheid van zowel de moeder als de vader leidt tot een betere taalontwikkeling van het kind. Dit is in lijn met de verwachting en hiermee wordt bevestigd dat werkende ouders zelf een betere taalvaardigheid hebben en dat dat een positief effect heeft op de taalontwikkeling van het kind.

De resultaten van werken van de ouders en het cultureel kapitaal (taalgerichte activiteiten) blijken voor zowel de moeder als de vader geen invloed te hebben op cultureel kapitaal. Werkende moeders en vaders doen niet minder activiteiten dan niet-werkende moeders en vaders, geheel tegen de verwachting in. De verwachting uit het theoretisch kader dat ouders door het werken geen tijd zouden hebben om cultureel kapitaal door te geven, wordt met dit resultaat niet bevestigd. Ouders die werken hebben minder tijd om cultureel kapitaal door te geven ten opzichte van ouders die niet werken, maar wellicht maken zij wel meer tijd vrij voor het ondernemen van activiteiten. Uiteindelijk is dat waar het om gaat: er moet tijd vrij gemaakt worden voor activiteiten om cultureel kapitaal door te kunnen geven. Ondanks dat de verwachting niet bevestigd kan worden, is het goed om te weten dat er geen relatie is tussen werken en cultureel kapitaal. Dit betekent namelijk dat cultureel kapitaal hoe dan ook wordt doorgegeven aangezien dit aspect op zichzelf al een grote invloed heeft. Aangezien het effect van werken van de ouders op het cultureel kapitaal niet eerder op deze manier onderzocht is, zijn er ook geen eerdere onderzoeksresultaten die dit resultaat kunnen ondersteunen of weerleggen.

Uit de resultaten blijkt bovendien dat er is geen verschil tussen werkende en niet werkende ouders in het effect van taalvaardigheid. Taalvaardigheid van de ouders heeft geen minder sterk effect op de taalontwikkeling van het kind wanneer de ouders werken. Dit is niet in lijn met de geschetste verwachting, die ervan uitging dat werkende ouders minder tijd zouden hebben om taalvaardigheid door te geven. Dat er geen verschil is tussen werkende en niet-werkende ouders kan op dezelfde manier verklaard worden als bij het effect van werken op cultureel kapitaal. De taalvaardigheid van de ouders heeft alleen invloed op het kind als zij hier op een bewuste manier mee omgaan. Ouders moeten voor het overbrengen van taal en taalgerichte activiteiten zoals voorlezen tijd vrij maken, ongeacht of ze werken of niet.

De resultaten laten zien dat een hoger cultureel kapitaal (taalgerichte activiteiten) van de ouders leidt tot een betere taalontwikkeling van het kind. Dit is in lijn met de resultaten uit eerdere onderzoeken (Notten, 2012; Notten & de Wijs, 2017; Houtkoop et al., 2012; Van Steensel & Lucassen, 2016). De resultaten uit huidig onderzoek komen overeen met de verwachtingen vanuit de cultureelkapitaaltheorie van Bourdieu (1984). De invloed van cultureel kapitaal op de taalontwikkeling van het kind is in dit onderzoek sterk en is groter dan taalvaardigheid. De resultaten van cultureel kapitaal zijn echter minder betrouwbaar, omdat de gemeten taalgerichte activiteiten niet compleet op een lijn lagen. De resultaten van dit onderzoek laten zien dat een betere taalvaardigheid van de moeder en de vader leidt tot een betere taalontwikkeling van het

kind. Deze uitkomst is in lijn met eerdere onderzoeken (Biemiller, 2010; Chall et al., 1990; Notten, 2012; Oomens, Driessen & Scheepers, 2003). Zoals eerder geschreven, zijn een op de zes Nederlanders laaggeletterd. Dit resultaat laat goed zien hoe sterk het effect van laaggeletterdheid van de ouders kan zijn op de kinderen en dat veel kinderen hierdoor het risico lopen zelf ook een taalachterstand te krijgen. De laaggeletterdheid wordt op deze manier van generatie op generatie doorgegeven. De taalvaardigheid van de vader heeft een grotere invloed, maar blijft niet overeind bij de interactie. De taalvaardigheid van de moeder heeft wellicht een kleiner effect, maar is wel altijd van invloed. Het is onwaarschijnlijk de invloed van taalvaardigheid verklaard wordt door het doorbrengen van tijd met het kind, aangezien hier bij het interactie-effect met werken geen bevestiging wordt gevonden. Wanneer ouders tijd vrij maken voor taalgerichte activiteiten, kunnen ouders met een betere taalvaardigheid hun kind beter dingen leren en de taalvaardigheid overbrengen. Hierbij is de moeder vaker een (voor)lezer (Notten, 2012) en zou daardoor vaker invloed kunnen hebben dan de vader.

In eerdere onderzoeken (Hoff & Tian, 2005; Hoff, 2006; Ardila et al., 2005; Notten, 2012; Schippers, 2016) is ook het opleidingsniveau van de moeder en vader van belang. Dit resultaat wordt in huidig onderzoek ook gevonden, zowel direct als via mediators. De invloed van het opleidingsniveau van de ouders is overal sterk. Een hoger opleidingsniveau leidt tot een betere taalontwikkeling van het kind, vooral bij de moeder is deze invloed sterk. Een hoogopgeleide moeder heeft een grotere woordenschat en leest meer voor (Ganzeboom, 2003; Hart & Risley, 2003). Daarnaast is de moeder in de jongste levensjaren veel met het kind is en hier de eerste stappen worden gezet in de ontwikkeling van het kind. De resultaten laten zien dat een hoger opleidingsniveau bovendien leidt tot een hoger cultureel kapitaal en een hogere taalvaardigheid. Hierbij valt op dat als het opleidingsniveau van de moeder hoger is, er ook positieve effecten te zien zijn bij de taalvaardigheid van de vader en andersom. Deze extra effecten zijn in de theorie niet aan bod gekomen. Dit kan echter komen doordat als de moeder een hoog opleidingsniveau heeft en dus een betere taalvaardigheid, dit ook effect heeft op de partner aangezien zij samenleven.

In dit onderzoek hangen de onderzochte aspecten veel samen. Het is belangrijk om op te merken dat de causale volgorde bij sommige aspecten ook andersom kan lopen. Causaliteit stelt dat gebeurtenissen plaatsvinden als gevolg van bepaalde andere gebeurtenissen die daaraan vooraf gegaan zijn. Zo verwacht dit onderzoek dat een hoger opleidingsniveau leidt tot een hoger cultureel kapitaal en een hogere taalvaardigheid. Dit zou echter ook andersom kunnen lopen:

een hoger cultureel kapitaal leidt tot een hoger opleidingsniveau (de Graaf & de Graaf, 2003) en een hogere taalvaardigheid leidt tot een hoger opleidingsniveau (Hart & Risley, 2003). Daarnaast verwacht dit onderzoek dat werken leidt tot een betere taalvaardigheid, maar is er ook andersom een relatie. Geletterde mensen hebben namelijk een grotere kans om aan het werk te zijn (PwC, 2018; Stichting Lezen en Schrijven, 2018). Het is belangrijk om deze causale volgorde in acht te nemen bij het interpreteren van de resultaten.

5.2 Beperkingen en aanbevelingen

Het huidige onderzoek heeft enkele beperkingen. Ten eerste is er in het onderzoek geen onderscheid gemaakt in deeltijd en voltijd werken. Er is als indicator voor werken gekozen voor het al dan niet hebben van een baan van meer dan 12 uur. 12 uur is een aparte tijdsindicator aangezien dit geen deeltijd en ook geen voltijd is. In de data was er echter geen andere informatie beschikbaar. Onderscheid in deeltijd en voltijd werken had een duidelijker beeld kunnen schetsen van het effect van werken. Het verschil in deeltijd en voltijd heeft aannemelijke invloed op de tijd die moeder of vader te besteden heeft met het kind. Daarnaast is het aantal voltijd werkende moeders toegenomen, maar werkt een groot deel nog steeds deeltijd (Statline, 2020). Het is interessant om te zien wat voor effect dit heeft bij moeders, maar ook bij vaders. Leibowitz verwachtte in 1974 dat de moeder meer cultureel kapitaal doorgeeft dan de vader omdat zij meer tijd doorbrengt met de kinderen. Aangezien destijds veel vrouwen niet of deeltijd werkten, is het een logische verwachting dat moeders hier meer tijd aan besteedden dan vaders. Als er onderscheid wordt gemaakt in deeltijd en voltijd werken, kan er een beter beeld geschetst worden bij het herzien van de aanname van Leibowitz. In volgend onderzoek zou het daarom zinvol zijn om te kijken naar deeltijd en voltijd werken van de ouders.

Een tweede beperking van dit onderzoek is dat de variabele cultureel kapitaal niet gemeten is voor beide ouders, waardoor het niet mogelijk is om te zien welke ouder een groter aandeel heeft in het doen van (taal)activiteiten met het kind en de overdracht van cultureel kapitaal. Als cultureel kapitaal apart gemeten had kunnen worden voor moeder en vader, had het onderzoek een vollediger beeld kunnen geven van de huidige situatie. In toekomstig onderzoek zou het interessant zijn om het cultureel kapitaal van moeder en vader apart mee te nemen, zodat eventuele verschillen in het doorgeven van cultureel kapitaal aan het licht kunnen komen. Tevens zou het in vervolgonderzoek interessant zijn om te kijken of er naast de ouders nog een andere belangrijke figuur is in het leven is van het kind, bijvoorbeeld oma, opa of een vaste

oppas. Het onderzoeken van hun rol zou een nog duidelijker beeld kunnen geven van wie het cultureel kapitaal doorgeeft (ook wanneer de ouders er niet zijn).

De laatste beperking betreft de verschillende datasets van het COOL5-18 onderzoek. In het huidige onderzoek was het de bedoeling om de toetsscores uit drie verschillende datasets te koppelen, om zo te kijken naar de taalontwikkeling van het kind. Om de taalontwikkeling van het kind in de tijd te onderzoeken, is het wenselijk om per kind een toetsscore uit groep 2, groep 5 en groep 8 te hebben. Er zou dan een duidelijker beeld ontstaan van het effect dat de (taal)activiteiten op jonge leeftijd kunnen hebben. Zo zou bijvoorbeeld het eerdergenoemde Mattheus-effect aan het licht kunnen komen, door naar de taalgerichte activiteiten in groep 2 en de toetsscores van groep 8 te kijken. In huidig onderzoek is het niet gelukt dit uit te voeren doordat de koppeling tussen de activiteiten in groep 2 en de scores in groep 8 niet gemaakt kon worden in de data. In toekomstig onderzoek zou het interessant zijn de ontwikkeling te bekijken, omdat op die manier nog duidelijker te zien is wat voor een (blijvend) effect het al dan niet doen van taalgerichte activiteiten op jonge leeftijd kunnen hebben.

6. Beleidsadvies

Een aantal beleidsadviezen kan worden gegeven om een antwoord te geven op de beleidsvraag: in hoeverre kunnen de resultaten van dit onderzoek bijdragen aan de verbetering van het beleid op het gebied van taalachterstand?

Een op de vier kinderen begint op de basisschool met een taalachterstand (NCJ, 2018). Bestaand beleid richt zich voornamelijk op het kind, met programma's als vroegschoolse educatie, zomerschool of extra les op school (Rijksoverheid, n.d.; GGD Gelderland-Zuid, n.d.). Voorschoolse educatie is bedoeld voor peuters (2,5 tot 4 jaar) met een risico op een onderwijsachterstand, zoals een ongunstige thuissituatie. Hierbij bepalen gemeenten welke kinderen in aanmerking komen, wat meestal loopt via het consultatiebureau. Zomerschool en extra lessen zijn pas beschikbaar als het kind op de basisschool zit, vanaf 4-jarige leeftijd. Onderzoeksbureau TNO stelt echter dat de eerste 1000 dagen in het leven van het kind cruciaal zijn voor de ontwikkeling op verschillende gebieden (TNO, n.d.). Ook Sitskoorn (2019) stelt dat veel praten, al tijdens de zwangerschap en direct na de geboorte, erg belangrijk is. Het is van groot belang dat het kind een goede start heeft. Het eerste algemene advies is daarom dat beleid zich moet gaan focussen op de jongste levensjaren van het kind, vanaf de zwangerschap tot het kind 2,5 jaar oud is. Het doel is daarmee de taalachterstand te voorkomen, in plaats van de taalachterstand vanaf 2,5 of 4 jaar proberen te verhelpen. Het advies om de taalachterstand op jonge leeftijd te voorkomen hangt nauw samen met de volgende adviezen, die beiden toegepast kunnen worden vanaf de zwangerschap.

Er wordt als tweede geadviseerd dat het beleid zich gaat richten op het verder bewust maken en helpen van ouders. Nog te weinig ouders weten dat zij zelf veel kunnen bijdragen aan de (taal)ontwikkeling van hun kind (Sitskoorn, 2019). Door ouders in een vroeg stadium laagdrempelige ondersteuning aan te bieden, kunnen latere problemen bij kinderen wellicht voorkomen worden. De resultaten van huidig onderzoek laten zien dat het doorgeven van cultureel kapitaal, taalgerichte activiteiten als voorlezen en veel praten, een positieve invloed heeft op de taalontwikkeling van het kind. Als ouders er bewust van zijn hoe groot hun rol is bij de taalontwikkeling van het kind, gaan zij hier wellicht meer aandacht aan besteden. Het creëren van bewustzijn bij ouders kan er dan voor zorgen dat ouders meer tijd vrij maken voor taalgerichte activiteiten, ongeacht of zij werken of niet. Bewustzijn bij ouders wordt al gecreëerd door verschillende partijen, maar dit kan directer naar de ouders toe. Het bewustzijn

kan gecreëerd worden door middel van gerichte voorlichting bij het consultatiebureau of informatieve video's op een platform voor (aanstaande) ouders, die voor iedereen makkelijk te bereiken en te begrijpen zijn. Op die manier zijn de kosten laag en kan de informatie laagdrempelig veel (aanstaande) ouders bereiken. Een landelijke campagne zou ook voor veel bewustzijn kunnen zorgen, maar hiervan zijn de kosten een stuk hoger en daardoor is de haalbaarheid minder groot. Op basis van de resultaten uit huidig onderzoek zou hierbij tevens het advies zijn dat het beleid zich richt op ouders die lager opgeleid zijn en ouders met een lagere taalvaardigheid. Daarnaast is het goed om extra aandacht te besteden aan de ouders die niet in Nederland geboren zijn.

Een ander advies op basis van dit onderzoek is dat het belangrijk is om de taalvaardigheid van de ouders te verbeteren of op peil te houden omdat dit een grote invloed heeft op de taalontwikkeling van het kind. Wanneer ouders laaggeletterd zijn, doen zij minder taalgerichte activiteiten en is het voor hun lastiger om hun kinderen te helpen. Wanneer bij het kind wordt vastgesteld dat hij/zij een taalachterstand heeft, moet er ook naar de thuissituatie gekeken worden. Als dan bij de ouders geconstateerd wordt dat zij geen goede taalvaardigheid hebben, moeten ook zij passende hulp aangeboden krijgen. Ouders die onvoldoende basiskennis en vaardigheden hebben, zijn vaak moeilijk te bereiken. Dit is omdat veel ouders het probleem van laaggeletterdheid voor zichzelf houden, omdat zij zich bijvoorbeeld schamen. Werkgevers zouden een belangrijke rol kunnen spelen bij het constateren van laaggeletterdheid bij hun werknemers en bij het helpen en verbeteren van hun taalvaardigheid. Om ouders te bereiken worden daarnaast verschillende instanties ingezet zoals het consultatiebureau, de basisschool en de kinderopvang. Deze instanties zouden dus niet alleen voor kinderen het probleem moeten constateren, maar ook voor hun ouders. Daarnaast kunnen instanties al vroeg (zoals tijdens de zwangerschap) aan de bel trekken en (aanstaande) ouders passende hulp bieden. Deze 'vroegsignalering' wordt al toegepast bij risicogezinnen omtrent kindermishandeling. Het doel van deze prenatale begeleiding is om aanstaande ouders te helpen zich voor te bereiden op het ouderschap en het bieden van een optimale start voor hun kind (TNO, n.d.). Dit is goed toe te passen bij laaggeletterdheid. Qua kosten en uitvoering is dit advies haalbaar, aangezien er geen nieuwe instanties worden opgericht. Bestaande instanties moeten alleen geïnformeerd worden over hoe zij het probleem kunnen herkennen en hoe zij kunnen helpen. Als de focus van het beleid niet alleen ligt op de kinderen, maar juist ook bij de ouders, kan de laaggeletterdheid en de intergenerationaliteit van dit probleem reduceren.

7. Conclusie

Uit dit onderzoek is gebleken dat cultureel kapitaal, taalvaardigheid van de ouders en opleidingsniveau van de ouders een positieve invloed hebben op de taalontwikkeling van het kind. Deze resultaten geven antwoord op de deelvragen van dit onderzoek. Cultureel kapitaal heeft een grote invloed op de taalontwikkeling van het kind. Taalgerichte activiteiten van de ouders met het kind hebben een positieve invloed op de taalontwikkeling van het kind en het is belangrijk vanaf jongs af aan met het kind te praten en (voor) te lezen. De resultaten van cultureel kapitaal zijn echter niet het meest betrouwbaar, omdat de gemeten taalgerichte activiteiten niet compleet op een lijn lagen. Daarnaast blijkt de taalvaardigheid van zowel de moeder als de vader een positieve invloed te hebben op de taalontwikkeling van het kind en verklaart dit eventuele verschillen in taalvaardigheid tussen kinderen met en zonder werkende ouders. Dit resultaat is belangrijk in het aanpakken van taalachterstanden. De laaggeletterdheid van de ouders kan een grote negatieve invloed hebben op de taalontwikkeling van het kind en daarom moet er in het beleid meer gefocust worden op het helpen van ouders. Er is geen bewijs gevonden voor de verwachting dat de taalvaardigheid van de ouders een minder sterke invloed heeft op de taalontwikkeling van het kind als de ouders werken. De verwachting dat werkende ouders minder tijd zouden hebben om hun taalvaardigheid over te brengen wordt daarbij niet bevestigd. Ouders moeten tijd vrij maken voor taal, ongeacht of ze werken of niet.

Opleidingsniveau van de ouders heeft zowel een positieve invloed op het cultureel kapitaal als op de taalvaardigheid van de ouders. De moeder heeft hierbij meer invloed dan de vader. Een andere sterke invloed wordt gevonden bij hoogopgeleide moeders, die een hoger cultureel kapitaal hebben. Daardoor heeft het kind vervolgens een betere taalontwikkeling.

Daarnaast is in dit onderzoek aangetoond dat het werken van de vader aantoonbaar van invloed is op de taalontwikkeling van het kind. De kinderen van werkende vaders hebben een betere taalontwikkeling van kinderen van niet werkende vaders. Voor de moeder is de invloed van werken niet bevestigd. Dit verschil zou kunnen liggen aan het inkomen, wat interessant is om in een volgend onderzoek mee te nemen. Het verschil van werkende vaders wordt gedeeltelijk verklaard doordat de vaders (en de moeders) zelf een betere taalvaardigheid hebben. Het werken van de ouders heeft namelijk een aantoonbare positieve invloed op de taalvaardigheid van de ouders. Werken leidt tot een hogere taalvaardigheid van de ouders. Hierbij moet in acht genomen worden dat ouders met een betere taalvaardigheid ook vaker een baan hebben. De taalvaardigheid van zowel de moeder als de vader heeft vervolgens een grote invloed op de

taalvaardigheid van het kind. Werkende ouders hebben een betere taalvaardigheid en daardoor heeft het kind een betere taalontwikkeling. Werken heeft geen relatie met cultureel kapitaal, hoewel er verwacht werd dat er een negatief verband zou zijn. Ouders die werken hebben minder tijd om cultureel kapitaal door te geven, maar maken hiervoor wellicht wel meer tijd vrij dan ouders die niet werken.

Het huidige onderzoek is naar mijns inziens het eerste onderzoek waarin gekeken is naar de effecten van werken van de ouders op de taalontwikkeling van het kind. In dit onderzoek werd gekeken naar de vraag: *Is er een verschil in de taalontwikkeling van kinderen van wie de ouders werken en kinderen van wie de ouders niet werken?*

Al met al is het antwoord hierop dat er een verschil is in de taalontwikkeling van kinderen van wie de ouders werken en kinderen van wie de ouders niet werken. Kinderen van wie de ouders werken hebben een betere taalontwikkeling dan kinderen van wie de ouders niet werken. Dit verschil is het sterkst voor kinderen van werkende vaders. Het verschil wordt deels verklaard door de taalvaardigheid van de ouders, die beter is voor werkende ouders. De rest van het verschil in taalontwikkeling wordt niet verklaard door de overige variabelen in dit onderzoek. Mede daarom blijft onderzoek naar laaggeletterdheid en de invloed van werken belangrijk. Daarnaast zijn een aantal belangrijke aspecten nog niet uitgelicht en zou vervolgonderzoek zich moeten richten op het deeltijd en voltijd werken van de ouders en het onderscheid in welke ouder de (taal)activiteiten met het kind doet. Op die manier ontstaat er een nog completer beeld van het probleem van intergenerationele laaggeletterdheid en kan het beleid hierop inspelen. Het is belangrijk zo vroeg mogelijk te beginnen met de taalontwikkeling van het kind en ouders hiervan bewust te maken. Het ondersteunen van laaggeletterde ouders is een belangrijk aspect om het risico op laaggeletterdheid bij het kind te verkleinen. Zo nemen de cijfers omtrent laaggeletterdheid in Nederland in de toekomst wellicht af.

8. Literatuur

Algemene Rekenkamer (2016). *Aanpak van laaggeletterdheid*. Den Haag: Algemene Rekenkamer.

Ardila, A., Rosselli, M., Matute, E., & Guajardo, S. (2005). The influence of the parents' educational level on the development of executive functions. *Developmental Neuropsychology*, 28, 539-560.

Achaffenburg, K. & I. Maas (1997), Cultural and educational careers: The dynamics of social reproduction, *American Sociological Review*, 62(4), 573-587.

Becker, W. (1977). Teaching reading and language to the disadvantaged—What we have learned from field research. *Harvard Educational Review*, 47(4), 518-543.

Biemiller, A. (2010). *Words worth teaching: Closing the vocabulary gap*. Columbus, OH: McGraw-Hill SRA.

Bourdieu, P. (1973). *Cultural Reproduction and Social Reproduction*, pp.71-112 in R. Brown (ed.), *Knowledge, Education and Cultural Change*. Londen: Tavistock.

Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A social critique of judgement and taste*. Cambridge: Harvard University Press.

Bornstein, M. H., Haynes, O. M., & Painter, K. M. (1998). Sources of child vocabulary competence: A multivariate model. *Journal of Child Language*, 25, 367–394.

Bus, A.G., IJzendoorn, M.H., & Pellegrini A.D. (1995). Joint book reading makes for success in learning to read: a meta-analysis on intergenerational transmission of literacy. *Review of Educational*, 65, 1-21. doi: 10.3102/00346543065001001

CBS (n.d.). *Begrippen*. Geraadpleegd op 21 mei 2020, via:

<https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/begrippen?tab=p#id=persoon-met-een-niet-westerse-migratieachtergrond>

Chall, J.S., Jacobs, V.A. and Baldwin, L.E. (1990) *The reading crisis: why poor children fall behind*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.

Cooter, K. S. (2006). When mama can't read: Counteracting intergenerational illiteracy. *The Reading Teacher*, 59(7), 698-702.

Crampton, A., & Hall, J. (2017). Unpacking socio-economic risks for reading and academic self-concept in primary school: Differential effects and the role of the preschool home learning environment. *British Journal of Educational Psychology*, 87(3), 365-382. doi:10.1111/bjep.12154

DiMaggio, P. (1982). Cultural capital and school success: The impact of status culture participation on the grades of US high school students. *American Sociological Review*, 47(2), 189-201.

Driessen, G. (2016). Zoals de ouden zongen, piepen de jongen?: De taal van ouders en taal en taalvaardigheid van hun kinderen. *Dutch Journal of Applied Linguistics*, 5(2), 145-159.

Dronkers, J. & P. Graaf de (1995). *Ouders en het Onderwijs van hun Kinderen*, pp.46-66 in J. Dronkers & W. Ultee (eds.), *Verschuivende Ongelijkheid in Nederland. Sociale Gelaagdheid en Mobiliteit*. Assen: Van Gorcum.

EOS Wetenschap. (2017). *Meisjes lezen beter dan jongens*. Geraadpleegd op 14 mei 2020, via: <https://www.eoswetenschap.eu/psyche-brein/meisjes-lezen-beter-dan-jongens>

Fettelaar, D., Mulder, L., & Driessen, G. (2014). *Ouderlijk opleidingsniveau en onderwijsachterstanden van kinderen. Veranderingen in de periode 1995-2011*. Radboud Universiteit, ITS, Nijmegen.

Ganzeboom, H.B.G. (2003). *Jaren van onderscheid. Trends in cultuurdeelname in Nederland*. Utrecht: Cultuurnetwerk Nederland

GGD Gelderland-Zuid (n.d.). *Taalachterstand*. Geraadpleegd op 27 mei 2020 van: <https://ggdgelderlandzuid.nl/jeugdenopvoeden/opgroeien-en-opvoeden/basisschoolkind/groei-en-ontwikkeling/spraak-en-taalontwikkeling/taalproblemen/taalachterstand/>

Graaf, P. D. (1985). Culturele hulpbronnen en schoolloopbanen in het lager onderwijs. *Maatschappij*, 60 (4), 345-365.

de Graaf, N. D., & de Graaf, P. M. (2003). *Cultureel kapitaal en sociale reproductie: Cohorten tussen 1930 en 1975 vergeleken*, 80-104. Geraadpleegd op 11 juni 2020, via: <https://repository.ubn.ru.nl/bitstream/handle/2066/63137/63137.pdf>

Hart, B., & Risley, T. R. (2003). The early catastrophe: The 30 million word gap by age 3. *American educator*, 27(1), 4-9.

van der Heide, I., & Rademakers, J. (2015). *Laaggeletterdheid en Gezondheid. Stand van zaken*. Utrecht: Nivel.

HEMA Foundation (2019). *Resultaten onderzoek taalontwikkeling*. Amsterdam: HEMA.

HEMA Foundation (2019). *Tips en tricks*. Geraadpleegd op 02-06-2020, via: <https://hema-foundation.org/tips-en-tricks/>

Hill, C. R., & Stafford, F. P. (1980). Parental care of children: Time diary estimates of quantity, predictability, and variety. *Journal of Human Resources*, 219-239.

Hoff, E. (2006). How social contexts support and shape language development. *Developmental Review*, 26, 55-88. doi: 10.1016/j.dr.2005.11.002

Hoff, E. (2003). The specificity of environmental influence: Socioeconomic status affects early vocabulary development via maternal speech. *Child Development*, 74, 1368–1378.

Hoff, E., & Naigles, L. (2002). How children use input in acquiring a lexicon. *Child Development*, 73, 418–433.

Hoff, E., & Tian, C. (2005). Socioeconomic status and cultural influences on language. *Journal of Communication Disorders*, 38, 271-278. doi: 10.1016/j.jcomdis.2005.02.003

Houtkoop, W., Allen, J., Buisman, M., Fouarge, D., & Velden, R. van der (2012). *Kernvaardigheden in Nederland: Resultaten van de Adult Literacy and Life Skills Survey (ALL)*. 's-Hertogenbosch: Expertisecentrum Beroepsonderwijs.

Huttenlocher, J., Haight, W., Bryk, A., Seltzer, M., & Lyons, T. (1991). Early vocabulary growth: Relation to language input and gender. *Developmental Psychology*, 27, 236–248.

Kohnstamm Instituut, Universiteit van Amsterdam; ITS, Radboud Universiteit Nijmegen (2012): Cohortonderzoek Onderwijsloopbanen van 5-18 jaar - COOL 5-18 - Basisonderwijs 2010/2011. DANS. <https://doi.org/10.17026/dans-xck-b8kn>

Leibowitz, A. (1974a). Education and home production. *The American Economic Review*, 64(2), 243–250.

Leibowitz, A. (1974b). Home investments in children. In T. Schultz (Ed.), *Marriage, Family, Human Capital, and Fertility*. *Journal of Political Economy*, 111–135.

Leibowitz, A. (1977). Parental inputs and children's achievement. *The Journal of Human Resources*, 12(2), 242–251.

Matute, E., Montiel, T., Pinto, N., Rosselli, M., Ardila, A., & Zarabozo, D. (2012). Comparing cognitive performance in illiterate and literate children. *International Review of Education*, 58(1), 109-127.

van Montfoort, A. (2017). *Leesbevordering in gezinnen met weinig leescultuur. Over het hoe en waarom van het betrekken van laagopgeleide en laaggeletterde ouders bij de leesopvoeding*. Amsterdam: Stichting Lezen.

Nederlands Centrum Jeugdgezondheid, NCJ (2018). *Richtlijn: Taalontwikkeling*. Geraadpleegd op 14 april 2020, via: <https://www.ncj.nl/richtlijnen/alle-richtlijnen/richtlijn/?richtlijn=47&rlpag=2701>

Nederlands Jeugd Instituut, NJI (2014). *Eenoudergezinnen*. Geraadpleegd op 18 april 2020, via: <https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Eenoudergezinnen.pdf>

Notten, N. (2012). *Over ouders en leesopvoeding*. Delft: Eburon.

Notten, N., & Wijs, F. de (2017). *Een beeld van de laaggeletterde ouder: Een onderzoek naar achtergrondkenmerken, leesopvoeding en taalprestaties in laaggeletterde gezinnen*. Amsterdam: Stichting Lezen.

NOS (2019). *2,5 miljoen laaggeletterden is een probleem van ons allemaal*. Geraadpleegd op 05 maart 2020, via: <https://nos.nl/artikel/2300962-2-5-miljoen-laaggeletterden-is-een-probleem-van-ons-allemaal.html>

Oomens, P. C. J., Driessen, G. W. J. M., & Scheepers, P. L. H. (2003). De integratie van allochtone ouders en onderwijsprestaties van hun kinderen: Enkele allochtone groepen vergeleken. *Tijdschrift voor Sociologie* 24(4).

Parool (2014). *VU hoogleraar Jelle Jolles: jongens en meisjesbrein kan even goed worden*. Geraadpleegd op 21 mei 2010, via: <https://www.parool.nl/nieuws/vu-hoogleraar-jelle-jolles-jongens-en-meisjesbrein-kan-even-goed-worden~b822a102/?referer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>

PwC (2018). *Maatschappelijke kosten laaggeletterdheid*. Amsterdam: PwC.

Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt, ROA (2019). *Spreiding van laaggeletterdheid*. Maastricht University: ROA.

Rijksoverheid (n.d.). *Taalakkoord: taalvaardigheid werknemers verbeteren*. Geraadpleegd op 16 april 2020 van: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/arbeidsovereenkomst-en-cao/taalakkoord-taalvaardigheid-werknemers-verbeteren>

Rijksoverheid (n.d.). *Voorschoolse en voorschoolse educatie*. Geraadpleegd op 27 mei 2020 van: www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/voorschoolse-en-vroegschoolse-educatie/vroegschoolse-educatie

Rowe, M. (2008). Child-directed speech: Relation to socioeconomic status, knowledge of child development and child vocabulary skill. *Journal of Child Language*, 35, 185-205. doi: 10.1017/S0305000907008343

Schippers, J. (2016). *Opleidingshomogamie zorgt sluipenderwijs voor ongelijkheid*. Geraadpleegd op 5 maart 2020, via: <http://www.socialevraagstukken.nl/opleidingshomogamie-zorgt-sluipenderwijs-voor-ongelijkheid/>

Shing, S., & Yuan, B. (2017). Mobile Technology Bridges the 30 Million Word Gap. *Journal of Education and Practice*, 8(9), 64-72.

Sitskoorn, M. (2019). *Hema Foundation Verdervertellen*. Amsterdam: HEMA.

Smeets, I. (2016). *Wiskunde en meisjes*. Geraadpleegd op 14 mei 2020, via: <https://www.ionica.nl/wiskunde-en-meisjes/>

Statline (2020). *Arbeidsdeelname: kerncijfers*. Geraadpleegd op 26 maart 2020, via: <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/82309NED/table?dl=33557>

Statline (2020). *Bevolking; onderwijsniveau; geslacht en leeftijd*. Geraadpleegd op 16 juni 2020, via: <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/82275NED/table?fromstatweb>

Steensel, R. van, Fikrat-Wevers, S., Bramer, W., & Arends, L. (2019). *Stimulering van geletterdheid met ouder-kindprogramma's voor kinderen in achterstandsituaties. Een meta-analyse van effecten en werkzame elementen*. Amsterdam: Stichting Lezen.

Steensel, R. van, & Lucassen, N. (2016). *Vaders lezen voor. Voorleesopvattingen en -gedrag van vaders en moeders in sociaal-cultureel diverse gezinnen*. Amsterdam: Stichting Lezen.

Stichting Lezen en Schrijven (n.d.). *Over laaggeletterdheid*. Geraadpleegd op 2 maart 2020, via: <https://www.lezenenschrijven.nl/over-laaggeletterdheid/>

Stichting Lezen en Schrijven (2014). *Factsheet laaggeletterdheid in Nederland*. Geraadpleegd op 7 mei 2020, via:

https://www.weekvandealfabetisering.nl/uploads/files/201802_factsheet_SLS_LGG_web_links_DEF.pdf

Stichting Lezen en Schrijven (2018). *Steeds meer kinderen van school met onvoldoende lees- en rekenvaardigheden*. Geraadpleegd op 2 maart 2020, via:

<https://www.lezenenschrijven.nl/nieuws/steeds-meer-kinderen-van-school-met-onvoldoende-lees-en-rekenvaardigheden>

Swartz, D. (1997). *Culture & power: The sociology of Pierre Bourdieu*. Chicago: The University of Chicago Press.

TNO (n.d.). *De eerste duizend dagen van het kind*. Geraadpleegd op 27 mei 2020, van:

<https://www.tno.nl/nl/aandachtsgebieden/gezond-leven/roadmaps/youth/de-eerste-duizend-dagen-van-het-kind/>

TNO (n.d.). *Vroeg erbij*. Geraadpleegd op 27 mei 2020, van:

<https://www.tno.nl/nl/aandachtsgebieden/gezond-leven/roadmaps/youth/vroeg-erbij/>

Vakbondhistorie (2017). *Vrouwen aan het werk*. Geraadpleegd op 14 juni 2020, via:

<https://www.vakbondshistorie.nl/dossiers/vrouwen-aan-werk/>

Weizman, Z. O., & Snow, C. E. (2001). Lexical input as related to children's vocabulary acquisition: Effects of sophisticated exposure and support for meaning. *Developmental Psychology*, 37, 265–279.

9. Bijlage

GET

FILE='\\soliscom.uu.nl\users\5679990\Data Msc\2010-2011\COOL goedemerge2010.sav'.

DATASET NAME DataSet2 WINDOW=FRONT.

FREQUENCIES groep.

*opleidingsniveau.

RENAME VARIABLES v_10bdipm = diplomamoeder.

RENAME VARIABLES v_10bdipv = diplomavader.

FREQUENCIES diplomamoeder diplomavader.

DESCRIPTIVES diplomamoeder diplomavader.

*werken ouders.

DESCRIPTIVES v_11m v_11v.

RENAME VARIABLES v_11m = baanmoeder.

RENAME VARIABLES v_11v = baanvader.

RECODE baanmoeder baanvader (2=0) (1=1).

VALUE LABELS baanmoeder baanvader

0 'nee'

1 'ja'.

DESCRIPTIVES baanmoeder baanvader.

*cultureel kapitaal.

DESCRIPTIVES V_15a V_15b V_15c V_15d.

RENAME VARIABLES V_15a = samenlezen.

RENAME VARIABLES V_15b = voorlezen.

RENAME VARIABLES V_15c = bibliotheek.

RENAME VARIABLES V_15d = samenpraten.

DESCRIPTIVES samenlezen voorlezen bibliotheek samenpraten.

RECODE samenlezen voorlezen bibliotheek samenpraten (4 = 0) (3 = 1) (2 = 2) (1 = 3).

VALUE LABELS samenlezen voorlezen bibliotheek samenpraten

0 '(bijna) nooit'

1 'paar keer per maand'

2 'paar keer per week'

3 'elke dag'.

*selecteren dat als 1 missing is van de 4, het gemiddelde op 3 wordt berekend.

COMPUTE cultureelkapitaal = MEAN.3 (samenlezen, voorlezen, bibliotheek, samenpraten).

DESCRIPTIVES cultureelkapitaal.

FREQUENCIES cultureelkapitaal.

*Cronbach's alpha cultureel kapitaal.

RELIABILITY

```
/VARIABLES=samenlezen voorlezen bibliotheek samenpraten
```

```
/SCALE('hi') ALL
```

```
/MODEL=ALPHA
```

```
/STATISTICS=DESCRIPTIVE SCALE CORR
```

```
/SUMMARY=TOTAL.
```

*taalvaardigheid ouder.

```
DESCRIPTIVES v_14am v_14av v_14bm v_14bv v_14cm v_14cv v_14dm v_14dv.
```

```
RENAME VARIABLES v_14am = verstaanmoeder.
```

```
RENAME VARIABLES v_14av = verstaanvader.
```

```
RENAME VARIABLES v_14bm = sprekenmoeder.
```

```
RENAME VARIABLES v_14bv = sprekenvader.
```

```
RENAME VARIABLES v_14cm = lezenmoeder.
```

```
RENAME VARIABLES v_14cv = lezenvader.
```

```
RENAME VARIABLES v_14dm = schrijvenmoeder.
```

```
RENAME VARIABLES v_14dv = schrijvenvader.
```

```
DESCRIPTIVES verstaanmoeder verstaanvader sprekenmoeder sprekenvader lezenmoeder  
lezenvader schrijvenmoeder schrijvenvader.
```

*selecteren dat als 1 missing is van de 4, het gemiddelde op 3 wordt berekend.

COMPUTE taalvaardigheidmoeder = MEAN.3 (verstaanmoeder, sprekenmoeder, lezenmoeder, schrijvenmoeder).

DESCRIPTIVES taalvaardigheidmoeder.

FREQUENCIES taalvaardigheidmoeder.

*Cronbach's alpha moeder.

RELIABILITY

/VARIABLES=verstaanmoeder sprekenmoeder lezenmoeder schrijvenmoeder

/SCALE('taalvm') ALL

/MODEL=ALPHA

/STATISTICS=DESCRIPTIVE SCALE CORR

/SUMMARY=TOTAL.

*selecteren dat als 1 missing is van de 4, het gemiddelde op 3 wordt berekend.

COMPUTE taalvaardigheidvader = MEAN.3 (verstaanvader, sprekenvader, lezenvader, schrijvenvader).

DESCRIPTIVES taalvaardigheidvader.

FREQUENCIES taalvaardigheidvader.

*Cronbach's alpha vader.

RELIABILITY

/VARIABLES=verstaanvader sprekenvader lezenvader schrijvenvader

/SCALE('taalvv') ALL

/MODEL=ALPHA

/STATISTICS=DESCRIPTIVE SCALE CORR

/SUMMARY=TOTAL.

* taalontwikkeling kind.

DESCRIPTIVES toets_tvk11.

*controlevariabelen.

DESCRIPTIVES geslacht geboortedatum.

RECODE geslacht (1=0) (2=1).

VALUE LABELS geslacht

0 'jongen'

1 'meisje'.

FREQUENCIES geslacht.

FREQUENCIES geboortedatum.

COMPUTE formdate=DATE.DMY(01,09,2011).

EXECUTE.

COMPUTE leeftijd = CTIME.DAYS(formdate-geboortedatum)/365.25.

DESCRIPTIVES leeftijd.

FREQUENCIES v_6m.

RENAME VARIABLES v_6m = geboortelandmoeder.

FREQUENCIES geboortelandmoeder.

*dummy geboortelandmoeder.

RECODE geboortelandmoeder (1 2 3 5 6 10 11 12 13 15 = 0) (4 7 8 9 14 = 1) (ELSE = SYSMIS)
INTO westers.

RECODE geboortelandmoeder (1 4 7 8 9 14 = 0) (2 3 5 6 10 11 12 13 15 = 1) (ELSE = SYSMIS)
INTO nietwesters.

VALUE LABELS westers

0 'Nederlands'

1 'westerse migratieachtergrond'.

VALUE LABELS nietwesters

0 'Nederlands'

1 'niet-westerse migratieachtergrond'.

FREQUENCIES westers nietwesters.

*interactievariabelen.

DESCRIPTIVES taalvaardigheidmoeder.

COMPUTE taalvaardigheidmoeder_c = taalvaardigheidmoeder - 4.6310.

DESCRIPTIVES taalvaardigheidvader.

COMPUTE taalvaardigheidvader_c = taalvaardigheidvader - 4.6058.

DESCRIPTIVES taalvaardigheidmoeder_c taalvaardigheidvader_c.

COMPUTE interactiemoeder = baanmoeder * taalvaardigheidmoeder_c.

COMPUTE interactievader = baanvader * taalvaardigheidvader_c.

DESCRIPTIVES interactiemoeder interactievader.

*beschrijvende statistieken voor alle variabelen.

DESCRIPTIVES diplomavader diplomamoeder

baanmoeder baanvader

cultureelkapitaal

taalvaardigheidmoeder taalvaardigheidvader

toets_tvk11

geslacht leeftijd westers nietwesters

interactiemoeder interactievader.

*selecteren voor alle vragen beantwoord maar niet voor vader en moeder.

SELECT IF (groep < 3).

SELECT IF (diplomamoeder >= 0 OR diplomavader >= 0 OR baanmoeder >= 0 OR baanvader >= 0

OR taalvaardigheidmoeder >= 0 OR taalvaardigheidvader >=0 AND cultureelkapitaal >= 0
AND toets_tvk11 >=0 AND geslacht >=0 AND leeftijd >=0

AND (westers >=0 OR nietwesters >=0)).

*alle vragen beantwoord, vader en moeder.

USE ALL.

SELECT IF (diplomamoeder >= 0 AND diplomavader >= 0 AND baanmoeder >= 0 AND
baanvader >= 0

AND cultureelkapitaal >= 0 AND taalvaardigheidmoeder >= 0 AND taalvaardigheidvader
>=0 AND toets_tvk11 >=0

AND geslacht >=0 AND leeftijd >=0 AND (westers >=0 OR nietwesters >=0)).

DESCRIPTIVES diplomavader diplomamoeder

baanmoeder baanvader

cultureelkapitaal

taalvaardigheidmoeder taalvaardigheidvader

toets_tvk11

geslacht leeftijd westers nietwesters

interactiemoeder interactievader.

*regressie voor taalontwikkeling kind met alle voorspellers.

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA TOL CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT toets_tvk11

/METHOD=ENTER baanmoeder baanvader diplomamoeder diplomavader geslacht leeftijd westers nietwesters

/METHOD = ENTER baanmoeder baanvader taalvaardigheidmoeder taalvaardigheidvader cultureelkapitaal

diplomamoeder diplomavader geslacht leeftijd westers nietwesters

/METHOD = ENTER baanmoeder baanvader taalvaardigheidmoeder taalvaardigheidvader cultureelkapitaal

interactiemoeder interactievader diplomamoeder diplomavader geslacht leeftijd westers nietwesters.

*aparte regressie met cultureel kapitaal als afhankelijke variabele - schatting effect werken op cultureel kapitaal.

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA TOL CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT cultureelkapitaal

/METHOD=ENTER diplomamoeder diplomavader baanmoeder baanvader geslacht leeftijd
westers nietwesters.

* aparte regressie met taalvaardigheid als afhankelijke variabele - schatting effect werken op
taalvaardigheid.

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA TOL CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT taalvaardigheidmoeder

/METHOD=ENTER diplomamoeder diplomavader baanmoeder baanvader geslacht leeftijd
westers nietwesters.

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA TOL CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT taalvaardigheidvader

/METHOD=ENTER diplomamoeder diplomavader baanmoeder baanvader geslacht leeftijd
westers nietwesters.